

สังคมไทย 2542

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สังคมไทย 2542

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สังคมไทย

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

คำนำ

หนังสือ “สังคมไทย 2542” เป็นเอกสารรายปีทางวิชาการ ฉบับที่ 12 ปีที่ 15 ซึ่ง กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละรอบปีที่ผ่านมา ทั้งนี้จะเน้นเฉพาะเรื่องสำคัญๆ ที่ได้รับความสนใจ และมีผลกระทบต่อสังคมในระดับกว้างเท่านั้น

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดทำเอกสารเล่มนี้ นอกจากจะสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ทั้งในด้านที่เป็นคุณประโยชน์ และด้านที่เป็นปัญหารุนแรงของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในรอบปี 2542 ได้อย่างชัดเจนแล้ว ยังจะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้คนในสังคม ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในอันที่จะต้องร่วมมือ ร่วมใจ ผนึกกำลังกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สังคมไทยบังเกิดความสุข มั่นคง และพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ต่อไป

ท้ายสุดนี้ สำนักงานฯ ไคร่ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง ต่อหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อสารมวลชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสำนักงานฯ ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
พฤศจิกายน 2543

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ส่วนที่หนึ่ง

- บันทึกสังคมไทย 2542 1

ส่วนที่สอง

- การปฏิรูปการศึกษา 13
- แพทย์แผนไทย : ภูมิปัญญาไทยที่กลับมาพร้อมสมัยอีกครั้ง 26
- ปัญหาเสพยาเสพติดในประเทศไทย 44

ส่วนที่สาม

รายงานพิเศษ

- สื่อวิทยุ : สื่อสร้างสรรค์สังคมน่าอยู่ 63

ส่วนที่หนึ่ง

บันทึกสังคมไทย 2542

บันทึกสังคมไทย 2542

บันทึกสังคมไทย 2542 เป็นเอกสารทางวิชาการที่กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำขึ้น เพื่อบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่สำคัญทางสังคมที่เกิดขึ้นในรอบปี 2542 โดยได้รวบรวมข้อมูลข่าวสารจาก บทความ บทวิเคราะห์ทางหนังสือพิมพ์ และจากการประมวลผลงาน การศึกษาวิจัยของหน่วยงานหรือสถาบันทางวิชาการ ตลอดจนการประชุมสัมมนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการพัฒนาทางด้านสังคมของประเทศ ซึ่งในรอบปี 2542 มีเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่งสำหรับปวงชนชาวไทย เนื่องจากเป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 นอกจากนี้ยังมีข่าวทางด้านสังคมที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ได้แก่ ความก้าวหน้าในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาและสนับสนุนการแพทย์แผนไทย เพื่อให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาสุขภาพของประชาชนทั่วไปได้อย่างมีคุณภาพ การประชาพิจารณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ ส่วนเหตุการณ์ทางสังคมที่เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ซึ่งรัฐบาลต้องหาทางแก้ไข ได้แก่ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาแรงงานต่างชาติ ปัญหาการขายบริการทางเพศของนักเรียน/นักศึกษา และปัญหาผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละเหตุการณ์ มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

ปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ

ปี 2542 นับว่าเป็นปีมหามงคลอันยิ่งใหญ่ของปวงชนชาวไทย เนื่องจากเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ หรือ 72 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงได้พร้อมใจร่วมจัดกิจกรรมเทิดพระเกียรติพระองค์ท่านกันอย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ โดยรัฐบาลได้มีการจัดพระราชพิธีเฉลิมฉลองรวม 9 พระราชพิธี 3 รัฐพิธี และ 2 งานเฉลิมฉลอง ทั้งนี้เนื่องจากตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า 50 ปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ได้เป็นที่ประจักษ์ต่อพสกนิกรชาวไทยอย่างเด่นชัดว่า ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยะ พระอุตสาหะ และพระปรีชาญาณอันล้ำเลิศ เพื่อการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและชลประทาน การพัฒนาที่ดิน การพัฒนาทางการเกษตร การแพทย์และสาธารณสุข การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยในลักษณะที่สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

พระราชกรณียกิจของพระองค์ ไม่เพียงแต่เป็นที่ประจักษ์ต่อพสกนิกรชาวไทยเท่านั้น ยังเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวต่างประเทศทั่วโลกอีกด้วยว่า **“ไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ทรงทำเพื่อส่วนรวมได้มากเท่าพระองค์”** ซึ่งทำให้องค์การต่างประเทศที่ชาวซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ที่ทรงทำเพื่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญและรางวัลต่าง ๆ เพื่อเฉลิมพระเกียรติอย่างมากมายด้วยเช่นกัน อาทิ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย **เหรียญเทเลฟูด (Tele Food Medal)** ที่จัดทำขึ้นเป็นเหรียญแรกถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีบทบาท และทรงให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาทางด้านการเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร ส่วนนิตยสาร **“ไทม์”** ซึ่งเป็นนิตยสารระดับโลกได้เชิดชูพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทรง **“อุทิศพระองค์เพื่อทวยราษฎร์”** เช่นเดียวกับ **“เอเชียวีค”** ซึ่งเป็นนิตยสารระดับเอเชีย ได้เทิดพระเกียรติว่าทรงมี **“อำนาจที่พิเศษเป็นอย่างยิ่ง”** อันปรากฏอยู่ในท่ามกลางพลวัตแห่งภูมิภาคเอเชีย ซึ่งไม่เพียงทรงมีอิทธิพลอย่างเต็มเปี่ยมเท่านั้น หากยังเป็นอำนาจที่ได้รับการยอมรับและยกย่องเทิดทูนจากประชาชน ด้วยความนิยมชมชื่นมากที่สุดในโลกด้วย

การปฏิรูปการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ประกาศใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 โดยมีหน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) และทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกันจัดทำแผนการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งกำหนดจะจัดระบบทั้งหมดให้แล้วเสร็จภายในปี 2542 จากนั้นในปี 2543 จะจัดให้มีโครงการนำร่อง และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ในปี 2544 และตราเป็นกฎหมายรองรับในปี 2545 ทั้งนี้การดำเนินงานภายใต้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2543 เป็นต้นไปนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานและแนวทางปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการปฏิรูปพร้อม ๆ กันไปในหลายมิติ ทั้งในด้านการปฏิรูประบบโครงสร้างบริหาร การปฏิรูปการเรียนรู้ และการปรับแก้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับสาระสำคัญใน พ.ร.บ.ฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

“การศึกษา” ในพระราชบัญญัติฉบับนี้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบ

สานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จริยธรรมความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดย**การจัดการศึกษา**ให้ยึดหลัก

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนซึ่งผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. มีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก

1. มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษา

6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

การจัดการศึกษา ได้จำแนกเป็นสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้การศึกษาในระบบจะแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

(1) **การศึกษาขั้นพื้นฐาน** เป็นการศึกษาที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยต้องจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ซึ่งใน 9 ปีแรกถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ ที่ให้เด็กอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนจนกว่าอายุจะย่างเข้าปีที่ 16 เว้นแต่จะสำเร็จการศึกษาภาคบังคับไปแล้ว

(2) **การศึกษาระดับอุดมศึกษา** เป็นการศึกษาต่อจากระดับขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

สำหรับแนวทางจัดการศึกษาจะต้องยึดหลัก “**ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด**” ต้องส่งเสริมให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้ยังให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสม โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการลงทุนด้านการศึกษา จะจัดให้มีการระดมทรัพยากร งบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ มิได้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความเข้าใจในเนื้อหา พ.ร.บ.การศึกษาอย่างแท้จริงของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ รวมทั้งประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชน เพราะถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ไม่ให้ความสนใจ รวมทั้งไม่ทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองอันเนื่องมาจาก พ.ร.บ.ฉบับนี้แล้ว ก็นับว่าการปฏิรูปการศึกษายังมีปัญหาอยู่มาก

การแพทย์แผนไทยและการใช้สมุนไพร

นับตั้งแต่ **การแพทย์แผนตะวันตก** หรือ **การแพทย์แผนปัจจุบัน** ได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลครอบงำการแพทย์และสาธารณสุขไทย เมื่อประมาณเกือบร้อยปีที่ผ่านมานี้ ได้มีส่วนทำให้ **การแพทย์แผนไทย** หรือที่เคยเรียกกันติดปากว่า “**แพทย์แผนโบราณ**” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของสังคมไทย ถูกลดความสำคัญ รวมทั้งไม่ได้รับการพัฒนาและสนับสนุนจากรัฐอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่บัดนั้น

จนกระทั่งในปี 2532 กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มตระหนักถึงข้อจำกัดของการแพทย์แผนปัจจุบันที่ไม่อาจแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนได้อย่างครอบคลุม ทัวถึง และเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังอยู่ในสภาวะที่ต้องพึ่งพิงวิทยาการตลอดจนเวชภัณฑ์ส่วนใหญ่จากต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้พยายามที่จะพัฒนาการแพทย์แผนไทยทั้งระบบ เพื่อให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อมาได้มีการจัดตั้ง “**สถาบันการแพทย์แผนไทย**” ขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกอง สังกัดกรมการแพทย์เมื่อปี 2536 เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการประสานงาน

การสนับสนุน และความร่วมมือด้านการแพทย์แผนไทยของกระทรวงสาธารณสุข มีผลทำให้ การแพทย์แผนไทยซึ่งประกอบด้วย การใช้สมุนไพร การนวด ธรรมชาติบำบัด ฯลฯ หวน กลับมาได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวางอีกครั้ง จนเป็นที่น่า สังเกตว่า แม้สภาวการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2542 จะยังคงซบเซาเนื่องจากอยู่ในระยะเริ่มต้น ของการฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจที่หดตัวอย่างรุนแรง ส่งผลให้ธุรกิจหลายประเภทยังคงอยู่ใน สภาพประคองตัว แต่ธุรกิจด้านการดูแลสุขภาพด้วยวิธีธรรมชาติกลับเติบโตสวนทางกับ สภาพเศรษฐกิจโดยรวม โดยผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด เนื่องจากผู้คนในสังคมมีพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มีการหันมานิยมใช้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยมากขึ้น เพราะเชื่อว่าวิธีการ รักษาแบบธรรมชาติจะทำให้เกิดผลข้างเคียงน้อยกว่ายาแผนปัจจุบัน และเป็นทางเลือกใหม่ใน การรักษาโรคที่การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องในด้าน นี้จึงขยายตัว ไม่ว่าจะเป็นยาสมุนไพร การนวดแผนไทย รวมทั้งอาหารเพื่อสุขภาพ และอาหารชีวจัด ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตัวเองทางการแพทย์ได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการซื้อขายแผนไทยมารับประทาน ผู้บริโภคควรมีความ ระมัดระวังให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยาชุดและยาลูกกลอนที่มีการบรรยายสรรพคุณใน ลักษณะยาครอบจักรวาล จะต้องพิจารณาเลือกซื้อเฉพาะที่มีเลขทะเบียนยาที่ได้ผ่านการตรวจ สอดรับและความปลอดภัยจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) แล้วเท่านั้น เนื่องจากผลการสำรวจของ อย.ได้พบว่า ร้อยละ 45.61 ของยาลูกกลอน และร้อยละ 52.17 ของยาชุด ที่มีขายตามท้องตลาดและไม่มีทะเบียนยา มียากลุ่มสเตียรอยด์ผสมอยู่ ซึ่งหากรับ ประทานอย่างต่อเนื่องก็จะเกิดอันตรายตามมา เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง กระดูกพรุน กล้ามเนื้ออ่อนแรง เป็นต้น และหากอาการรุนแรงอาจเกิดภาวะพร่องฮอร์โมนจากต่อมหมวก ไตเฉียบพลันจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

การประชาพิจารณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ในรอบปี 2542 ประชาชนมีความตื่นตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่อาจมีผล กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนหรือชุมชน ความตื่น ตัวของประชาชนดังกล่าว ได้มีส่วนผลักดันให้รัฐบาลออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ขึ้น อีกทั้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบัน ยังได้มีการตราบทบัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนในเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 59 ด้วยเช่นกัน

การดำเนินการประชาพิจารณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ที่สำคัญ ในปี 2542 ได้แก่ การดำเนินการประชาพิจารณ์ “โครงการโรงไฟฟ้าของ บริษัท กัลฟ์ เพาเวอร์

เจนเนอร์ชั่น จำกัด” ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนเพชรเกษม ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ “โครงการโรงไฟฟ้าของบริษัทยูเนียน เพาเวอร์ ดีเวลอปเมนต์ จำกัด” ตั้งอยู่บ้านโคกตาหอม ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้ โดยมีประเด็นการประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าทั้ง 2 แห่ง สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. สถานที่ตั้งโรงไฟฟ้าอยู่ใกล้ชายทะเล และต้องสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึก เพื่อขนถ่ายถ่านหินที่ต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพประมงของชาวบ้าน วัฏจักรของสัตว์น้ำ การทำลายปะการัง ตลอดจนระบบนิเวศวิทยาทางทะเลบริเวณนั้น

2. วัตถุประสงค์สำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าทั้ง 2 แห่ง ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งอาจทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ฝุ่นขนาดเล็กและซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ปล่อยออกมาจากโรงไฟฟ้าเหมือนที่เคยเกิดขึ้นที่โรงไฟฟ้าอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3. การดำเนินงานของโรงไฟฟ้าอาจก่อให้เกิด “ฝนกรด” อีกทั้งการระบายน้ำทิ้งที่มีอุณหภูมิสูงลงสู่ทะเลยังอาจไปทำลายแพลงตอน ตัวอ่อนสัตว์น้ำ การวางไข่ของสัตว์น้ำ และอื่น ๆ นอกจากนั้นพื้นที่ที่ใช้กำจัดขี้เถ้าและกากถ่านหินที่ใช้แล้วก็ยังมีไม่เพียงพอ ซึ่งในอนาคตอาจทำให้มีการลักลอบนำของเหลือใช้เหล่านี้ไปทิ้งลงสู่ทะเลได้

4. ประชาชนในพื้นที่ขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของภาครัฐและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานรับผิดชอบ เนื่องจากมีบทเรียนจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ปัญหาเขื่อนน้ำพอง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งได้ก่อปัญหาผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ได้รับพิษจนกระทั่งเจ็บป่วยอย่างร้ายแรง

นอกจากการประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการประชาพิจารณ์การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยผ่านเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอีกหลายเรื่อง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับ “ป่าชุมชน” ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ การจัดทำ “แผนปฏิบัติการภูเกิดเมืองนานาชาติ” และ “โครงการว่าจ้างแบบเหมารวมก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย” เขตควบคุมมลพิษ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

การแพร่ระบาดของยาเสพติด

ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งใน 26 ประเทศที่ถูกสหรัฐอเมริกาขึ้นบัญชีระบุในรายงานยุทธศาสตร์ควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศปี 1999 (พ.ศ. 2542) ว่า เป็นประเทศผู้ผลิตและทางผ่านยาเสพติดรายใหญ่ แม้รัฐบาลจะมีนโยบายปราบปรามจับกุมและรณรงค์ต่อต้านภัยยาเสพติดอย่างจริงจังก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏว่าไม่สามารถหยุดยั้งการแพร่ระบาด

ของยาเสพติด โดยเฉพาะ “ยาบ้า” ลงได้ ทั้งนี้จากการประมาณการของกระทรวงสาธารณสุข คาดว่า มีผู้ติดยาเสพติดทั่วประเทศจำนวนสูงถึง 2 ล้านกว่าคนในปี 2542

ขณะเดียวกัน จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตพื้นที่ต่าง ๆ รวม 925 กิ่งอำเภอและอำเภอ (แห่ง) จนถึงเดือนมีนาคม 2542 ก็ได้พบว่า มีพื้นที่ถึง 854 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 92 ของพื้นที่สำรวจทั้งหมดที่มีปัญหายาเสพติด โดยมีการแพร่ระบาดระดับรุนแรงจำนวน 165 แห่ง หรือร้อยละ 19 ระดับปานกลาง 409 แห่ง หรือร้อยละ 48 และระดับเบาบาง 280 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ที่มีปัญหายาเสพติด ซึ่งเมื่อพิจารณาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นรายจังหวัด ปรากฏว่า มีระดับรุนแรงจำนวน 29 จังหวัด ระดับปานกลางจำนวน 34 จังหวัด และระดับเบาบางจำนวน 12 จังหวัด

นอกจากนี้ ป.ป.ส. ยังร่วมกับสำนักงานวิจัยเอแบค-เคเอสซี อินเทอร์เน็ตโพลล์ (เอแบคโพลล์) สำรวจการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย จำนวน 5.366 ล้านคน ในปี 2542 พบว่า มีนักเรียน/นักศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงปริญญาตรี เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำนวน 633,290 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.4 ของจำนวนนักเรียน/นักศึกษาทั้งหมด

ในจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนี้ จำแนกออกเป็นผู้ใช้ยาเสพติด 285,866 คน ผู้มีประสบการณ์ในการใช้ 143,607 คน ผู้ติดยาเสพติด 80,819 คน ผู้ค้ายาเสพติด 56,499 คน ผู้ติดและผู้ค้า 50,442 คน และผู้ใช้และผู้ค้า 46,057 คน ซึ่งเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.2 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือระดับ ปวช. และมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 26 และ 24 ตามลำดับ

สำหรับในด้านแหล่งผลิตยาเสพติดโดยเฉพาะ “ยาบ้า” พบว่าส่วนใหญ่อยู่ตามพื้นที่ชายแดนเขตติดต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา ส่วนแหล่งผลิตยาบ้าภายในประเทศพบว่า ชนกลุ่มน้อยในประเทศมีแนวโน้มทำการผลิตอัดเม็ดยาบ้ามากขึ้นในเขตพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก และอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

นอกจากนั้น ยังพบว่า มีแหล่งผลิตอื่น ๆ ของแต่ละภาคที่มีการเคลื่อนไหวในด้านการผลิตยาบ้าอย่างมาก เช่น ภาคเหนือ พบมากในจังหวัดพิษณุโลก พิจิตร อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร ลำพูน ลำปาง สุโขทัย และ จังหวัดเชียงราย (เขตพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอเวียงแก่น) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา (ในเขตพื้นที่อำเภอเสิงสาง และอำเภอเมือง) จังหวัดอุบลราชธานี (อำเภอเขมราฐ และกิ่งอำเภอน้ำขุ่น) และ

จังหวัดหนองบัวลำภู (อำเภอสุวรรณคูหา) ภาคกลาง ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา ราชบุรี ชลบุรี และ กทม. สำหรับ ภาคใต้ ยังไม่พบการลักลอบผลิตที่ชัดเจน

อย่างไรก็ดี ในด้านการปราบปรามจับกุมผู้ต้องหาเสพยาเสพติดได้พบว่า มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ ในปี 2540 กรมตำรวจสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้รวม 188,866 คน และเพิ่มเป็น 243,661 คน ในปี 2541 ส่วนในปี 2542 สามารถจับกุมได้ 253,461 คน ขณะเดียวกัน ยังพบว่าเด็กและเยาวชนที่ถูกตัดสินต้องโทษเด็ดขาดคดียาเสพติดมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในปี 2540 มีจำนวน 8,271 คน คิดเป็นร้อยละ 26.3 ของจำนวนผู้ต้องโทษเด็ดขาดคดียาเสพติดทั้งหมด และในปี 2541 มีจำนวน 13,072 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ส่วนปี 2542 มีจำนวน 19,647 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ของจำนวนผู้ต้องโทษเด็ดขาดคดียาเสพติดทั้งหมด

ปัญหาแรงงานต่างชาติ

ปัญหาแรงงานต่างชาติที่หลบหนีเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นแรงงานไร้ทักษะหรือไร้ฝีมือ นับเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลจะต้องดำเนินนโยบายทางด้านแรงงานของประเทศให้เกิดความสมดุลระหว่างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้งการแก้ไขปัญหาการว่างงานอันเนื่องมาจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจกับปัญหาความต้องการแรงงานต่างชาติในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ รวมทั้งความต้องการลดต้นทุนค่าจ้างแรงงานของผู้ประกอบการแรงงานต่างชาติที่หลบหนีเข้ามาทำงานในประเทศไทย เป็นปัญหาที่มีมานาน แต่ที่ผ่านมามีจำนวนแรงงานต่างชาติยังมีไม่มากนัก จนเมื่อเศรษฐกิจของประเทศไทยได้มีการเติบโตขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะนับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความต้องการแรงงานในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนถึงปี 2542 ได้มีการคาดประมาณว่า มีแรงงานต่างชาติที่หลบหนีเข้ามาทำงานจำนวนสูงถึง 700,000-800,000 คน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว รัฐบาลมิได้นิ่งนอนใจ ได้พยายามกำหนดมาตรการแก้ไขมาแล้วหลายครั้ง เช่น เมื่อเดือนมีนาคม 2535 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดมาตรการผ่อนผันให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองสามารถร้องขอใบอนุญาตทำงานในเขตพื้นที่ที่อนุญาตตามชายแดนไทย-พม่า รวม 10 จังหวัด และต่อมาได้มีการปรับปรุงมาตรการผ่อนผันแรงงานต่างชาติอีกหลายครั้งจนถึงปี 2542 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 กำหนดมาตรการผ่อนผันให้แรงงานต่างชาติสามารถทำงานในกิจการที่ขาดแคลนแรงงาน รวม 18 ประเภท ในเขตพื้นที่ 37 จังหวัด โดยเปิดโอกาสให้มีการนำแรงงาน

ต่างชาติมาขึ้นทะเบียนเพื่อการควบคุม ตรวจสอบ และดำเนินการผลักดันแรงงานต่างชาติที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนให้ออกนอกประเทศต่อไป

กิจการ 18 ประเภทที่ได้รับการผ่อนผัน ได้แก่ ประมง กิจการต่อเรือประมง สวนยางพารา คานเรือ โรงงานปลาป่น ก่อสร้าง พืชไร่สวนกาแฟ ไร่อ้อย สวนผักผลไม้ โรงงานทำอิฐ เหมืองแร่ เหมืองหิน โรงสีข้าว เลี้ยงหมู โรงงานทำโอ่งเครื่องปั้นดินเผา สวนปาล์ม เลี้ยงกุ้ง ขนถ่ายสินค้าทางน้ำ และเก็บสินค้าในโกดัง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ 37 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพฯ กาญจนบุรี นครปฐม ปทุมธานี เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ สระบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ชลบุรี ตราด จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง กำแพงเพชร นครสวรรค์ ตาก ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน นครพนม กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช ปัตตานี พังงา ภูเก็ต ระนอง สงขลา สตูล และสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้ จากการเปิดเผยของสำนักจัดระบบแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ปรากฏว่า มีผู้ประกอบการมาขอใบอนุญาตทำงานให้แก่แรงงานต่างชาติ จนถึงสิ้นเดือนธันวาคม 2542 จำนวน 90,974 คน จากยอดรวมที่ขอขึ้นทะเบียนไว้ทั้งหมด 106,684 คน

สำหรับผลกระทบจากการที่มีแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น พบว่ามีหลายด้าน ได้แก่ ด้านสังคมและสาธารณสุข ปัญหาที่เห็นได้ชัดก็คือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคต่าง ๆ เป็นต้น ด้านปัจจัยพื้นฐานทำให้รัฐบาลต้องรับภาระด้านจัดหา ไฟฟ้า ประปา ด้านแรงงาน การมีแรงงานต่างชาติจำนวนมาก มีผลทำให้แรงงานไทยที่ต้องการทำงานนั้น ๆ ได้รับความจ้างต่ำกว่าที่ควรจะได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาทางด้านการเมืองและความมั่นคงของชาติ ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน และผลกระทบด้านการส่งออก เป็นต้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างชาติจึงจำเป็นที่จะต้องมีความละเอียดอ่อน และยืดหยุ่นระหว่างการแก้ไขปัญหาความขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือกับผลกระทบทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งที่ผ่านมาได้มีหน่วยงานทั้งส่วนราชการและสถาบันภาคเอกชนหลายแห่ง ได้มีการจัดทำข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างชาติ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวไว้หลายประการ ซึ่งรัฐบาลควรมีการทบทวนผสมผสานข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างชาติทั้งหลาย ให้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง อย่างเป็นระบบและรอบด้านให้มากที่สุด เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างชาติ ที่ก่อประโยชน์ระยะยาวแก่ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง โดยมีใช่เป็นการบรรเทาปัญหาด้านหนึ่งด้านใดในปัจจุบัน แล้วกลับไปเพิ่มปัญหาอีกด้านหนึ่งให้รุนแรงขึ้นในอนาคต

การขายบริการทางเพศของนักเรียน/นักศึกษา

ปัญหาสังคมที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งในรอบปี 2542 คือ **การขายบริการทางเพศของนักเรียน/นักศึกษา** ทั้งนี้ จากการเปิดเผยของรองประธานมูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันเกี่ยวกับงานวิจัยภาคสนาม เรื่อง หญิงบริการทางเพศ สรุปได้ว่า ปัจจุบันมีกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา รวมทั้งแม่บ้านหันมาประกอบอาชีพค้าประเวณีผ่านธุรกิจ “เอสคอร์ต” กันมากขึ้น โดยประมาณว่านักเรียน/นักศึกษาที่มาขายบริการทางเพศผ่านธุรกิจ “เอสคอร์ต” มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 15,000-20,000 คน ขณะเดียวกัน ทางด้าน **น.ส.พ.อ่างแก้ว** ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ **น.ส.พ.มหาวิทยาลัย** ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้มีการนำประเด็นนักศึกษาขายบริการทางเพศมาตีแผ่ข้อเท็จจริง เพื่อให้สังคมได้รับรู้และตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ จากการประมวลข้อคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของนักศึกษาที่มีแนวโน้มขายบริการทางเพศ ซึ่งได้มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนนั้น พอสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาหญิงที่ขายบริการทางเพศ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่มีค่านิยมพุ่งเพื่อต้องการความสะดวกสบาย มีเงินทองใช้จ่าย และชอบเที่ยวเตร่
2. ที่ผ่านมานักศึกษาบางกลุ่มทำงานนี้ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องสนุกทั้ง ๆ ที่มีได้เดือนร้อนเรื่องเงิน (มีบ้างในกลุ่มนักศึกษาระดับกลางและล่างที่ทำเพราะต้องการนำเงินไปซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือยตามความนิยม) แต่ปัจจุบันนักศึกษาที่ทำเพราะความสนุกมีจำนวนน้อยลง ส่วนใหญ่ทำเพื่อเงินมากกว่า โดยเฉพาะในกลุ่มที่ยึดเป็นอาชีพ แต่มาแอบอ้างหรือซุกตัวเป็นนักศึกษา เพื่อยกระดับราคาและสนองความต้องการของลูกค้าในกลุ่มที่นิยมชมชอบมีเพศสัมพันธ์กับนักเรียนนักศึกษามากกว่าหญิงขายบริการทางเพศ
3. นักศึกษาที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ส่วนใหญ่ยังไม่มีวุฒิภาวะทางความคิด อารมณ์ และสังคม เพียงพอที่จะยับยั้งชั่งใจ หรือแยกแยะความถูกผิดได้
4. นักศึกษาที่เข้ามาทำงานลักษณะนี้มักเป็นเด็กต่างจังหวัด อาศัยอยู่ตามหอพัก แฟลต หรืออพาร์ทเมนต์ใกล้มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่จะมีแฟนและเคยได้เสียกันมาก่อนที่จะถูกทอดทิ้ง ทำให้หันไปประชดชีวิตด้วยการเที่ยวเตร่กลางคืน เมื่อไม่มีเงินลงทะเลเบียน เสียค่าหน่วยกิต จ่ายค่าที่พัก (บางคนอาจยังอยู่กับแฟนแต่แฟนตงาน) พวกเพื่อน ๆ ที่ทำอยู่ก่อนแล้วก็จะชักชวนให้ไปหาเงินด้วยกัน
5. นักศึกษาที่ขายบริการทางเพศ มีเพียงส่วนน้อยที่ทำไปเพราะความยากจน

ปัญหาการขายบริการทางเพศนี้ แม้จะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมานานหลายสิบปี แต่ก็ยังไม่มีหน่วยงานใดที่จะเข้ามารับผิดชอบดำเนินการแก้ไขปัญหานี้อย่างต่อเนื่องและ

จริงจัง ทำให้ปัจจุบันมีนักศึกษาทั้งหญิงและชายหันมาประกอบธุรกิจประเภทนี้กันมากขึ้นจนกลายเป็นข่าวครึกโครมไปทั่ว จึงน่าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่ายจะหันมาให้ความสนใจและตระหนักในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น รวมทั้งต้องพยายามร่วมมือกันในการหามาตรการป้องกันและแก้ไขโดยเร็ว ก่อนที่สถานการณ์ทุกอย่างจะสายเกินกว่าที่จะเยียวยาแก้ไข

ปัญหาผู้สูงอายุ

ประเทศไทยได้มีแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่าตัว กล่าวคือ ในปี 2523 มีจำนวนผู้สูงอายุ 2.53 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5.4 ของประชากรทั้งประเทศ ต่อมาได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 4.03 ล้านคน ในปี 2533 และคาดว่าจะมีจำนวน 5.82 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.34 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศในปี 2543 ส่วนแนวโน้มในอีก 10 ปีข้างหน้า (นับจากปี 2542) คาดว่า จะมีประชากรไทยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 7.80 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 11.60 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศในปี 2552

ผลจากการที่จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้มีส่วนทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นตามมาด้วย โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี 2537 พบว่า โรคที่ผู้สูงอายุเป็นกันมาก 5 อันดับแรก ได้แก่ ปวดตามข้อ เวียนศีรษะ นอนไม่หลับ โรคเกี่ยวกับตา และเป็นลมบ่อย ขณะเดียวกันจากการศึกษาของแพทย์สาขาประสาทวิทยายังได้พบว่า ผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้ที่อายุมากกว่า 65 ปี มักมีแนวโน้มเป็นโรคสมองเสื่อมจำนวนสูงถึงประมาณ 2 แสนคน จาก 4 ล้านคน และที่ผ่านมามีอัตราเพิ่มขึ้น 2 เท่าทุก ๆ ห้าปี นอกจากนี้ ผลจากการที่สภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่มากขึ้น ยังทำให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาการไร้ญาติขาดมิตร ทำให้ต้องเผชิญชะตากรรมด้วยตนเอง รวมถึงปัญหาการไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้นับวันจะยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

จากปัญหาของผู้สูงอายุดังกล่าว ทำให้สังคมได้หันมาให้ความสนใจกันมากขึ้น โดยได้มีการผลักดันให้เกิดกระแสการยอมรับสิทธิและการคุ้มครองผู้สูงอายุ จนได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 54 ว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ” และมาตรา 80 ได้ระบุว่า “รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้” นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติยังได้ประกาศให้ปี 2542 เป็น **ปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ** เพื่อการสนับสนุนสิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุทุกชาติทั่วโลกอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อกระตุ้นให้มีการดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และหลักการของสหประชาชาติในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้ร่วมกันจัดทำ **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย** ขึ้นรวม 9 ข้อ โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ ควรได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครอง ให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ ได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพ ของตนอย่างต่อเนื่อง ได้รับการเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง รวมทั้งได้รับความ เคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เห็นชอบต่อ **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย** เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2542 รวมทั้งผู้แทนพรรคการเมืองต่าง ๆ รวม 9 พรรค อันได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรค ประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม พรรคเสรีธรรม พรรคความหวังใหม่ พรรคไทย และพรรค ประชากรไทย ก็ได้ลงนามยอมรับปฏิญญาผู้สูงอายุไทยดังกล่าวแล้วเช่นกัน

☆☆☆☆☆☆☆☆

- การปฏิรูปการศึกษา
- แพทย์แผนไทย : ภูมิปัญญาไทย
ที่กลับมาพร้อมสมัยอีกครั้ง
- ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

การปฏิรูปการศึกษา

ทำไมประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา

คำถามนี้อาจมีคำตอบหลากหลาย แต่คำตอบหนึ่งที่น่าจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากที่สุด นั่นก็คือเนื่องจากสภาพการศึกษาของประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปรับตัวเพื่อการพัฒนาค่อนข้างเชื่องช้า ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในองค์ระภาคอุตสาหกรรม โครงสร้างครอบครัว ชุมชน ตลอดจนเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าถ้าไม่ปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันที่กำลังย่างเข้าสู่ยุคสังคมข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยรวดเร็วแล้ว ปัญหาต่างๆก็จะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น จนอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการปรับตัวของประชาชนและการพัฒนาประเทศอย่างมาก

ขณะเดียวกัน การเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2540 จนมีผลกระทบทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะเงินเฟ้อ ปัญหาอัตราดอกเบี้ยสูง หนี้ต่างประเทศมีมาก ภาวะการว่างงานรุนแรง การดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินล้มเหลว ธุรกิจเลิกล้มกิจการ ประชาชนมีหนี้สิน ขาดรายได้ รวมทั้งยังนำมาซึ่งปัญหาสังคมอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาแรงงานในเด็ก เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนต้องใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้ความสามารถพื้นฐาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมให้เป็นไปอย่างสงบสุขและมั่นคงอีกด้วย

นอกจากนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติให้รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ รวมทั้งต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ตลอดจนต้องปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ ก็เป็นเหตุผลที่มีส่วนผลักดันให้จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อเป็นการขยายโอกาสและศักยภาพในการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน โดยการขยายบริการการศึกษาให้ครอบคลุมการเรียนรู้ทุกระดับและทุกรูปแบบ เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประชาชนเป็นทั้งศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ และองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทุกระบบ

ข้อผูกพัน แก้วใหญ่

ดังนั้นประชาชนจึงควรได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมในทุกสถานภาพและสถานที่ ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงศักยภาพของบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาตนเองและการสร้างสังคมที่พึงประสงค์สืบไป

ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้น้อยลงหรือหมดไป และเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ประชาชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาประเทศชาติให้สามารถอยู่ในสังคมโลกอย่างเป็นสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การปฏิรูปการศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั่นเอง

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษามาแล้วหลายครั้ง ได้แก่ เมื่อมีการจัดการศึกษาในโรงเรียนแทนที่จะเป็น บ้าน วัด และวัง โดยมีการจัดระบบการศึกษาตามแบบตะวันตก มีโรงเรียนแห่งแรกเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการปฏิรูปการปกครองด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเริ่มใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (พ.ศ. 2504-2509) เป็นแม่บทในการพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรก มีการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นเป็นแห่งแรก เมื่อปี 2514 มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ขึ้นใช้แทนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 โดยเปลี่ยนระบบการศึกษาจาก 7 : 3 : 2 (ประถมศึกษา 7 ชั้นเรียน : มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้นเรียน : มัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ชั้นเรียน) มาเป็น 6 : 3 : 3 (ประถมศึกษา 6 ชั้นเรียน : มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้นเรียน : มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ชั้นเรียน) จนกระทั่งล่าสุดได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย ในอันที่จะนำประเทศไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในทิศทางที่พึงประสงค์ต่อไป

วิสัยทัศน์การศึกษาไทย

ในการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริงนั้น นอกจากจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบ กระบวนการเรียนรู้ ระบบบริหาร และการจัดการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากสังคมโดยรวมแล้ว ยังจะต้องศึกษาบทเรียนจากในอดีตโดยมีวิสัยทัศน์ของภาพแห่งอนาคตเป็นเครื่องชี้ทิศทาง ซึ่งภาพแห่งกาลเวลาในอดีตและปัจจุบันรวมถึงวิสัยทัศน์ในอนาคตที่ชัดเจน จะช่วยให้สามารถกำหนดการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้วิสัยทัศน์ที่

สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย

1. คนไทยควรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีอย่างทั่วถึง โดยการศึกษา นั้นจะต้องตอบสนองและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งด้านเนื้อหา ความรู้ ค่านิยม และศีลธรรมอันดี รวมทั้งยังต้องปลูกฝังสำนึกทางการเมืองที่ดีให้แก่ผู้เรียนด้วย
2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรการเรียนการสอน จำเป็น ต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย ต้องเตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ โดยการเรียนรู้ไม่ควรเกิดขึ้นแต่เพียงในห้องเรียน หรือการเรียนรู้จาก ครูเท่านั้น
3. การปฏิรูปการบริหารจัดการทางการศึกษา ต้องเป็นระบบที่มีการ กระจายอำนาจสอดคล้องกับสถานการณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการ ได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การปฏิรูปเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งจะมีผลในการ สร้างมาตรฐานด้านการเรียนการสอนให้สูงขึ้น

องค์กรเพื่อการดำเนินงาน

ภารกิจที่สำคัญดังกล่าวจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 ภายในระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2545) โดยมี **สำนักงานปฏิรูป การศึกษา** เป็นองค์กรกลางในการกำหนดนโยบายและจัดข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปการ ศึกษาต่อคณะรัฐมนตรี รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานตามที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังได้มี การจัดตั้ง **"ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา"** เพื่อให้คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา สามารถปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งศูนย์ฯ นี้นอกจากจะทำหน้าที่ ประสานการจัดทำแผนปฏิรูปการศึกษาทุกแผนงาน ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานตาม แผนปฏิรูปการศึกษา และประมวลผลแล้ว ยังต้องรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิรูป การศึกษาต่อกระทรวงศึกษาธิการและสาธารณชนอีกด้วย

ส่วนสำนักงานปฏิรูปการศึกษาซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง ชาติ พ. ศ. 2542 โดยมีพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน รongรับนั้น ได้กำหนดระยะเวลาการทำงานไว้ 3 ปี เพื่อให้ทำหน้าที่เสนอการจัดตั้งองค์กร การ แบ่งส่วนงาน การจัดระบบครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา การจัดระบบทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบและคำสั่ง

ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติฯ โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงาน ก.พ. และสำนักงานงบประมาณ

สำหรับการจัดระบบบริหารและจัดการตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น จะดำเนินการยุบกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แล้วจัดตั้งเป็น “กระทรวงศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม” มีการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระมีฐานะเป็นองค์การมหาชน จัดตั้งสภาและคณะกรรมการจำนวน 4 องค์การ ภายในกระทรวงศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการแต่ละคณะโดยให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล นอกจากนี้ยังกำหนดให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญามีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งอาจจัดเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานในกำกับของรัฐก็ได้ (ยกเว้นสถานศึกษาเฉพาะทาง การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและชั้นอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาโดยยึดเขตพื้นที่การศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา การบริหารและจัดการ การศึกษาเอกชน) ทั้งนี้โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ ได้แก่ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงาน ก.พ. และสำนักงานงบประมาณ

เงื่อนไขระยะเวลาดำเนินการ

การปฏิรูปการศึกษาที่กำลังเกิดขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นแนวทางในการดำเนินงานนี้ ได้มีบทบัญญัติหลายเรื่องที่ต้องเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งต้องเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จทันเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อาทิ

- เรื่องที่ต้องดำเนินงานภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ คือ การออกกฎกระทรวงเพื่อแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการออกกฎกระทรวงเพื่อแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

- เรื่องที่ต้องดำเนินการภายใน 3 ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ซึ่งมีประเด็นสำคัญๆ ที่ต้องดำเนินการ

เช่น ต้องจัดการศึกษาโดยให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

- เรื่องที่จะต้องดำเนินการภายใน 5 ปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้คือ การปรับปรุงแก้ไขบรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่ใช้อยู่เดิม ให้เป็นไปตามบทบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเรื่องนี้ ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะดำเนินการเฉพาะช่วง 3 ปีแรก ส่วนในช่วง 2 ปีหลังเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการ

- เรื่องที่จะต้องดำเนินการภายใน 6 ปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ คือ การประเมินผลภายนอกครั้งแรกของสถานศึกษาทุกแห่งซึ่งเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- รัฐต้องจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่ 16 เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ 9 ของการศึกษาภาคบังคับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ต้องดำเนินการแล้วเสร็จภายในปีที่ 5 คือวันที่ 11 ตุลาคม 2545 ทั้งนี้โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

การจัดการศึกษา

เมื่อพิจารณาในด้านการจัดการศึกษา จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปฯ ไว้ในหมวดที่ 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึง มาตรา 30 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึก

ทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ

3. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นอกจากนี้ยังต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ โดยผู้เรียนและผู้สอนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ มีการประสานความร่วมมือกันระหว่างพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นกระบวนการปฏิรูประบบการเรียนการสอนจึงต้องพิจารณาตั้งแต่จุดมุ่งหมายของการสอนแต่ละระดับ การวัดผล ประเมินผล ครูที่สอนจริงปฏิบัติอย่างไร และจะพัฒนาครู ผู้บริหาร ให้ส่งเสริมวิชาการอย่างไร

4. การส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนรู้ **รัฐควรส่งเสริมการดำเนินงาน และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ** โดยมี **“คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”** ทำหน้าที่กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะทำให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ จะต้องมีความหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล นอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

5. **การประเมินผลการเรียนรู้** ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคู่กันไปในการบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา นอกจากนี้การประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการ

สำคัญคือ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน ในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน มุ่งการประกันคุณภาพ โดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และรายงานผลการประเมินต่อต้นสังกัดและสาธารณชน

6. เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม **ควรมีการจัดระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดตั้งองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา** โดยให้มีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวงศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนั้น ยังต้องจัดตั้งองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์เกื้อกูลอื่น ๆ แก่ข้าราชการบำนาญครู พุทธศักราช 2488 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยมีส่วนร่วมราชการที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติ ได้แก่ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงาน ก.พ. และสำนักงานงบประมาณ

ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ (สปร.) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินว่า ครูในแต่ละสังกัดที่จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นมีอยู่ที่ใดบ้าง เพื่อคัดเลือกและยกย่องให้เป็น **“ครูต้นแบบ”** และ **“ครูแห่งชาติ”** ทำหน้าที่สร้างเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นครูที่เลี้ยงแก่ครูที่เป็นสมาชิกเครือข่าย โดยการอบรมและนิเทศการสอน ตลอดจนทำวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน

7. นอกจากนี้ในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติฯ ยังได้ระบุให้**การจัดกระบวนการศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในหลาย ๆ ด้าน** ทั้งด้านการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิ หน้าที่ และอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย

ทำไมต้องปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

การที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนนั้น สาเหตุเป็นเพราะ ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนจบมหาวิทยาลัย นักเรียนเรียนแต่วิชา รู้แต่หนังสือ ถูกล้อมกรอบด้วยตารางสอนและห้องเรียน จึงทำให้การพัฒนาคนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับวิธีการเรียนการสอนยังคงมีลักษณะเป็นการสอนหนังสือมากกว่าสอนคน จึงมิได้เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดคุณลักษณะช่างสงสัยและใฝ่หาคำตอบ นอกจากนั้นยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยอีกด้วย

ในขณะที่เดียวกันครูยังเป็นผู้มีอำนาจในชั้นเรียน ยังคงยึดมั่นว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้มากที่สุด ถูกที่สุด และมีอำนาจมากที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีหน้าที่รับและปรับตัวให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้และวิธีการของครู ทั้งนี้โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดหลักสูตรเป็นหลัก มีการสอบและคะแนนสอบเป็นสิ่งพิพากษาความสำเร็จ ทุกคนจึงเครียดขาดความสุขในการศึกษา เนื่องจากโรงเรียนมิได้สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ครอบครัวและชุมชนไม่มีโอกาสร่วมคิดร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งกระบวนการเรียนการสอนก็ยังคงเป็นพฤติกรรมที่จำเจและพฤติกรรมถ่ายทอด โดยที่มีสัดส่วนการฝึกปฏิบัติ การฝึกคิด และการอบรมบ่มนิสัย น้อยกว่าการท่องจำเนื้อหา

การปฏิรูปการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

การปฏิรูปการเรียนรู้นับว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ทั้งนี้สาระการเรียนรู้จะต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เห็นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

โดยที่การปฏิรูปการเรียนรู้ในครั้งนี้มุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพของคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายจึงต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ผล แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พึ่งพาตนเองได้เนื่องจากใฝ่หาความรู้ได้เอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

จากการจัดสัมมนาของกลุ่มโรงเรียนในกรุงเทพมหานครหลายแห่ง เพื่อหาเทคนิคและปรับกลยุทธ์ในการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีหลักการว่านักเรียนหรือผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น ผลการสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอน ซึ่งสรุปได้ว่า จะต้องมีการปรับรื้อแผนการสอนใหม่หมด โดยเน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กสามารถเข้ามาประเมินโครงการด้วยตนเอง เพื่อให้รู้ว่าตนเองได้อะไร โดยให้เด็กทำข้อสอบเพื่อทดสอบความรู้ ไม่ใช่ให้ทำรายงานส่งอย่างเดียว

พยายามสร้างให้เด็กรู้สึกว่าเป็นเรื่องง่ายและเกิดความคิดที่อยากจะทำเหมือนกับครูที่ต้องทำงานวิจัย ต้องเชื่อในความสามารถของทุกคนว่าทุกคนสามารถทำได้

ในด้านของครู ซึ่งเป็นผู้เตรียมเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาตินั้น ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน เพราะไม่ว่าเทคโนโลยีจะก้าวหน้าเพียงใดก็ไม่สามารถทดแทนครูได้อย่างสมบูรณ์ ครูจึงไม่เพียงแต่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาเท่านั้น ยังต้องสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเชี่ยวชาญและเหมาะสม ขณะเดียวกันครูก็ต้องปรับบทบาทจาก **ผู้บอกความรู้** ไปเป็น **ผู้ร่วมวางแผน ชี้แนะแนวทาง กระตุ้น ส่งเสริม และอำนวยความสะดวก** ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

ส่วนในด้านผู้ปกครอง โรงเรียนต้องให้ข้อมูลข่าวสาร และสร้างองค์ความรู้ต่างๆ อย่างมากและสม่ำเสมอให้ผู้ปกครอง เช่น จัดให้มีการประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็ก ผู้ปกครอง และโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการให้ความรู้จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาบุคคลให้คิดเป็นและมีกระบวนการคิดที่มีเหตุมีผลมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีวิสัยทัศน์พุดให้ครูเข้าใจในรูปแบบต่างๆ ต้องเตรียมตัวเองและวางแผนร่วมกับครูอย่างเป็นระบบในการทำงานร่วมกันในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมครูให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ผู้บริหารกับครูต้องก้าวไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ห้องเรียนก็มีส่วนสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งควรจัดการเรียนการสอนแบบแบ่งโซน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เข้ากับวิชานั้นและมีการสอนแบบโครงการ เป็นกระบวนการสอนที่ครบถ้วนทำให้เด็กสามารถเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

ปฏิรูปการศึกษาแล้วจะได้อะไร

เมื่อได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามกระบวนการ และสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้แล้ว ผลที่คาดว่าจะได้รับ ก็คือจะทำให้คนไทยมีศักยภาพสูงขึ้น เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังส่งผลให้การจัดการศึกษาไทย เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนมีการพัฒนาการเรียนรู้อุตลอดชีวิต การจัดการศึกษามีเอกภาพในนโยบายแต่หลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจและมาตรฐานสูงขึ้น ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคลากรมืออาชีพ มีการระดมสรรพกำลังเพื่อการจัดการศึกษา โดยที่บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

สำหรับในด้านระบบการศึกษาและสังคมไทยก็จะได้รับการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน อาทิ การจัดการศึกษาตามหลักการใหม่ จะเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี มุ่งเน้นปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกศึกษาได้ทั้งในระบบโรงเรียนหรือระบบอื่นๆ ที่ตอบสนองความสามารถและความถนัดของตนเอง เพื่อให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเรียนอย่างมีความสุข

การจัดระบบบริหารการศึกษาตามแนวใหม่จะมีความเป็นเอกภาพ มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา จากส่วนกลางไปยังหน่วยงานปฏิบัติในเขตพื้นที่ทางการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการฯ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา โดยมีประชาชน ชุมชน องค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น อันจะส่งผลให้ทุกคนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในภารกิจที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ขณะเดียวกันการจัดสรรงบประมาณตามวิธีการใหม่ โดยรัฐจะจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลเท่าเทียมกันระหว่างรัฐและเอกชนนั้น นอกจากจะเป็นการสร้างความสะดวกและเป็นธรรมขึ้นในสังคมแล้ว ยังเป็นการกระจายความเสมอภาคและโอกาสที่ทุกคนจะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน ทำให้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้อยู่ในเมืองและชนบท ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและผู้มีฐานะด้อยกว่าอีกด้วย

นอกจากนี้ หากพิจารณาในส่วนที่เป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการปฏิรูปการศึกษาจะเห็นผลการปฏิรูปที่เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน ไม่เพียงแต่ในแง่ที่เด็กทุกคนจะมีโอกาสเรียนฟรีจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเท่านั้น ในส่วนของพ่อแม่ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรศาสนา และสถานประกอบการก็ยังมีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เอง โดยอาจขอรับการสนับสนุนด้านวิชาการ การเงิน และการลดหย่อนภาษีได้จากรัฐอีกด้วย ขณะเดียวกันผู้พิการทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาสก็จะได้รับการเอาใจใส่ มีโรงเรียนและครูที่มีความรู้จัดการศึกษาพิเศษให้ ส่วนผู้มีความสามารถพิเศษก็จะได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างเต็มที่ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาจะบรรลุผลได้ จะต้องมีความหมายและนโยบายที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ มีการนำแผนไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญบุคลากรในสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมให้ความร่วมมือ สนับสนุน ผลักดัน ตรวจสอบ ร่วมแก้ไข และปรับปรุงอย่างจริงจัง

ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการพัฒนานโยบายที่มุ่งสนับสนุนและพัฒนาเรื่องของแรงจูงใจในการเรียนรู้ และการสร้างความเข้าใจให้แก่กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสโดยตรง โดยจะต้องมีการเพิ่มความต้องการในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มนี้มากขึ้นจนเห็นได้ชัด และต้องเปิดโอกาสให้แก่พวกเขาอย่างกว้างขวาง ทุกๆฝ่ายที่ให้การสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านการเงินหรือหน่วยงานที่ให้บริการการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องเข้ามาตรวจสอบการให้การสนับสนุนในส่วนที่ตนดูแล พร้อมทั้งดูแลผลสัมฤทธิ์ และองค์ประกอบทางสังคมของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อค้นหาความยุติธรรม หรือการขาดเรียนในลักษณะที่ยอมรับไม่ได้ จากนั้นก็แสวงหามาตรการแก้ไขต่อไป

สรุป

การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ ทุกคนจะต้องเห็นพ้องร่วมกันว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตร และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จะนำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกันจะทำให้พบแนวทางอันเป็นนวัตกรรมที่เหมาะสม และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่อไปได้ เพราะการศึกษาเท่านั้นที่สามารถเตรียมคนให้พร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้

ปัจจุบันได้มีการตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลและสังคม อันเป็นผลเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำ การกีดกันทางสังคม และการจำกัดโอกาสในการเรียนรู้ ดังนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงน่าจะเป็นที่พึงของผู้คนและสังคมโดยรวม ซึ่งสามารถช่วยให้พวกเขาค้นพบจุดกำเนิดของความเหลื่อมล้ำ และหาทางขจัดมันออกไป โดยการใช้ทักษะ ข้อมูล และความรู้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ในที่สุด อย่างไรก็ตามการปฏิรูปเพียงอย่างเดียวนั้นย่อมไม่สามารถขจัดความเหลื่อมล้ำและการกีดกันทางสังคมให้หมดไปได้ แต่สามารถช่วยกำจัดแนวทางที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและฝึกอบรม กลายเป็นกลไกที่เข้าไปเสริมสร้างความแข็งแกร่ง ให้แก่การกีดกันทางสังคมได้

การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นการท้าทายอคติทุกรูปแบบ เสริมสร้างขันติธรรม และเชิดชูค่านิยมต่างๆ ของสังคมอารยะในลักษณะพหุนิยมที่ปราศจากการแบ่งแยก การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการต่อสู้กับการแบ่งแยกทางสังคม ปัญหาความยากจน อีกทั้งยังช่วยปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคมมากขึ้น ตลอดจนช่วยลดการแบ่งแยกในสังคมภายในประเทศ และปลูกฝังความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศพร้อมกันไปด้วย

การศึกษาจึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะนำพาประเทศไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ เพราะการวางรากฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับอุดมคติ ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเปลี่ยนคนในสังคมนั้นๆ ให้เป็นไปตามกรอบที่พึงประสงค์ได้ ในการปฏิรูปการศึกษาจะต้องวิเคราะห์ปัญหาด้านกรอบความคิด และความเชื่อของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ในปัจจุบันให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สร้างความแข็งแกร่งทางด้านการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้มีฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถร่วมกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

☆☆☆☆☆☆☆☆

เอกสารอ้างอิง

1. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21 : แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท ชัคเซสมิเดีย, 2539.
2. ศึกษาธิการ, กระทรวง. **นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี**. กทม. : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, 2542.
3. คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ของ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ กระทรวงศึกษาธิการ. **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี, 2543.
4. เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่. **การปฏิรูปการศึกษา : ทางออกเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลดีเด่น : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2540-2541.
5. กลีกรไทย, ธนาคาร. **การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า**. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง. มปท., 2539.
6. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)**. กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์, มปป.
7. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542**. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค, มปป.
8. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **บทสรุป ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2543.
9. ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. **รายงานผลการดำเนินงาน ตามแผนงานปฏิรูปการศึกษาในรอบ 1 ปี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.
10. วิชัย ตันศิริ. **โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
11. วิทยากร เชียงกุล. **รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2541 : วิฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

☆☆☆☆☆☆☆☆

แพทย์แผนไทย: ภูมิปัญญาไทย ที่กลับมาพร้อมสมัยอีกครั้ง

บทนำ

การแพทย์แผนไทยเป็นภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพสภาพที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นระบบการแพทย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ สังคมประสบการณ์ เลือกรสร พัฒนา และถ่ายทอดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย จนกลายมาเป็นการแพทย์แผนไทยที่รับใช้สังคมมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งสังคมไทยได้รับเอาแนวคิดและวิธีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามา ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวได้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทั้งโลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อ และแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนไทย ตลอดจนระบบการรักษาสุขภาพ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของระบบการแพทย์ นั่นก็คือ การแพทย์แผนปัจจุบันได้เข้ามามีอิทธิพลในวงการแพทย์และสาธารณสุขไทย ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และชนชั้นผู้นำของประเทศ โดยมีการสร้างโรงพยาบาลและโรงเรียนการแพทย์แผนปัจจุบัน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการขยายบริการ จนในที่สุดการแพทย์แผนปัจจุบันก็ได้รับความนิยมมากขึ้น จนกลายเป็นแพทย์กระแสหลักของสังคมไทย ขณะที่แพทย์แผนไทยซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของไทย กลับถูกทอดทิ้งและเสื่อมถอยความนิยมลงไปตามลำดับ ทำให้การแพทย์แผนไทยดำรงอยู่ในฐานะการแพทย์นอกระบบ ขาดการสนับสนุน และพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้การแพทย์แผนไทยมีแนวโน้มที่จะกลับมามีบทบาทขึ้นอีกครั้ง ความสนใจด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพรได้ขยายวงกว้าง ประชาชนมีความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ โดยได้เน้นการดูแลตนเองเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคมามากกว่าการรักษาที่ปลายเหตุ นอกจากนี้ ยังให้ความสนใจต่อเวชภัณฑ์ที่ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติมากกว่าเวชภัณฑ์เชิงเคมีและสารสังเคราะห์ ประกอบกับภาครัฐได้หันมาสนับสนุนให้นำการแพทย์แผนไทยมาใช้ในการสาธารณสุขมากขึ้น และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภูมิปัญญาทางการแพทย์ของไทยที่เคยถูกสังคมลืมเลือน กลับคืนมามีชีวิตชีวาขึ้นใหม่อีกครั้ง

การแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน

การแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมาตั้งแต่แนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐานในการรักษาและวิวัฒนาการการเกิดระบบการแพทย์ การแพทย์แผนไทย หมายถึง ระบบการแพทย์ที่ใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพและความเจ็บป่วยของคนไทย ซึ่งใช้ทฤษฎีการแพทย์แผนไทยเดิมในการวินิจฉัย และรักษาโรคโดยใช้สมุนไพร ยา และวิธีการแบบไทย ซึ่งแต่เดิมเคยเรียกว่าการแพทย์แผนโบราณ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนจากคำว่า “โบราณ” มาเป็น “ไทย” เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการของกระทรวงสาธารณสุขที่จะพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากคนทั่วไป

การแพทย์แผนไทยมีความเชื่อพื้นฐานมาจากทฤษฎีที่ว่า สุขภาพสมบูรณ์ได้ด้วยความสมดุลของธาตุทั้งสี่ในร่างกายอันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ โดยการปรับสมดุลนั้นสามารถทำได้ด้วยการใช้สมุนไพร การประคบ การนวดไทย รวมทั้งพิธีกรรมอื่นๆ เพื่อปรับสมดุลทางจิต การแพทย์แผนไทย มองความเจ็บป่วยว่าเป็นความผิดปกติในลักษณะขององค์รวม คือ เชื่ວ่าร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อมรอบตัวคนมีความสัมพันธ์กัน การวิเคราะห์ วินิจฉัยความผิดปกติที่เกิดขึ้นจึงต้องคำนึงถึงภาวะทางร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยในการบำบัดรักษานอกจากจะใช้ยาสมุนไพรและการนวดแล้วยังต้องยึดหลักทางสายกลางในการกินอยู่หลับนอน การทำงาน การเสพสุขทางเพศ ความเข้มแข็งของจิต รวมทั้งสุขภาพทางจิตใจอันเกิดจากศีล สมาธิ ปัญญา จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำให้ลายความสมดุลของธาตุทั้งสี่และรักษาโรคให้หายได้ ส่วนการแพทย์แผนปัจจุบันต่างจากการแพทย์แผนไทยตรงที่การแพทย์แผนปัจจุบันมองความเจ็บป่วยในลักษณะแยกส่วน โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเป็นความผิดปกติของร่างกายเฉพาะส่วน หรือเกิดจากเชื้อโรค การรักษาจึงมุ่งที่อวัยวะที่มีความผิดปกตินั้น หรือมุ่งที่จะกำจัดเชื้อโรคร้ายที่เป็นบ่อเกิดของความเจ็บป่วยเท่านั้น

นอกจากนี้ ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ การแพทย์แผนไทยเกิดจากการถ่ายทอดความรู้ แนวความคิด และประสบการณ์ผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเป็นการถ่ายทอดภายในตระกูล ความรู้ ความสามารถในการรักษา มาจากการสั่งสมประสบการณ์ในการรักษาคนไข้มาเป็นเวลานาน ส่วนกระบวนการรักษามักพัฒนาจากท้องถิ่นของตนเป็นหลัก การแพทย์แผนไทยจึงไม่มีแนวความคิดที่เป็นระบบมาตรฐาน ส่วนการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นระบบความรู้ที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองในเชิงวิทยาศาสตร์ที่ค่อนข้างเป็นระบบ

ความเสื่อมถอยและการกลับมาของการแพทย์แผนไทย

เมื่อพิจารณาถึงระบบการแพทย์ของไทยในปัจจุบันพบว่า ระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นระบบที่ถือว่าเป็นการแพทย์กระแสหลักของสังคม ส่วนการแพทย์แผนไทยถือเป็นเพียงการแพทย์กระแสรองหรือการแพทย์ทางเลือกเท่านั้น ทั้งๆ ที่แต่เดิมเคยเป็นที่ยอมรับและรับใช้สังคมไทยมาช้านานนับตั้งแต่ยุคก่อนอาณาจักรสุโขทัย ทั้งนี้โดยการค้นพบหลักฐานจากศิลาจารึก พ.ศ. 1725-1729 ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 จากนั้นก็ได้รับความนิยมเรื่อยมา จนถึงยุครัตนโกสินทร์จึงได้มีการจัดตั้งกรมหมอขึ้นในรัชสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ได้มีพระบรมราชโองการให้ตรากฎหมายพนักงานพระโอสถถวายและจารึกตำรายาไว้บนแผ่นหินอ่อน จนกระทั่งถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 3 การแพทย์แผนตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้นและเฟื่องฟูมาก ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 มีการจัดตั้งศิริราชพยาบาลขึ้น โดยให้การรักษาทั้งการแพทย์แผนไทยและตะวันตกรวมทั้งยังได้มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งทางแนวคิดระหว่างการแพทย์ทั้งสองระบบอย่างมาก ทำให้ในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการสั่งยกเลิกวิชาการแพทย์แผนไทยในปี พ.ศ.2456 และในปี พ.ศ.2466 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์เพื่อควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ทำให้หมอพื้นบ้านจำนวนมากล้มเลิกอาชีพจึงเลิกประกอบอาชีพและเผาตำราทิ้งไป ประกอบกับในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 มีกฎหมายเสนาบดีแบ่งการประกอบโรคศิลปะประเภทแผนปัจจุบันและประเภทแผนโบราณอย่างชัดเจน โดยระบุว่า ประเภทปัจจุบัน คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะโดยใช้ความรู้จากตำราอันเป็นหลักวิชาการตามสากลนิยม ซึ่งดำเนินการและเจริญขึ้นโดยอาศัยการศึกษาตรวจค้นและทดลองของผู้รู้ในทางวิทยาศาสตร์ทั่วโลก ส่วนประเภทโบราณคือผู้ประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยความสังเกต

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ทำให้การแพทย์แผนไทยเสื่อมความนิยมไป นอกจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ที่สำคัญ คือ ความทันสมัยของเทคโนโลยี มาตรฐานในการรักษา ตลอดจนสรรพคุณของตัวยาแผนปัจจุบันที่ให้ผลในการรักษารวดเร็ว ทำให้ประชาชนหันมาให้ความเชื่อถือและยอมรับในการแพทย์แผนปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่หลาย ทดแทนการแพทย์แผนไทยที่เริ่มกลายเป็นเรื่องล้าสมัย ขาดการเหลียวแลและพัฒนาส่งเสริมจากรัฐ จนต้องตกอยู่ในฐานะแพทย์นอกระบบไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันภูมิปัญญาการแพทย์ไทยกำลังได้รับความสนใจและเร่งฟื้นฟูให้รุ่งเรืองขึ้นใหม่อีกครั้ง ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมถึงการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมรอบตัวคนและวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาสุขภาพใน

ปัจจุบันมักเป็นผลมาจากปัญหาสังคม มลภาวะสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมเสี่ยง ทำให้เกิดโรคบางชนิดที่เทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขแผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ เช่น โรคมะเร็ง เป็นต้น เป็นเหตุให้ประชาชนเริ่มมองหาทางเลือกอื่นๆ ในการดูแลสุขภาพ อันได้แก่ การใช้ยาสมุนไพร การฝังเข็ม ชีวจิต หมอพื้นบ้าน รวมถึงการแพทย์แผนไทย ประกอบกับกระแสแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการหวงคืนสู่ธรรมชาติกำลังเป็นที่นิยมทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นในอเมริกาหรือยุโรป จึงยิ่งเป็นปัจจัยเสริมให้กระแสความนิยมในการดูแลสุขภาพด้วยวิธีการธรรมชาติ เพิ่มความฮือฮามากขึ้นในประเทศไทย ขณะเดียวกันการพึ่งพิงการรักษาที่ใช้เทคโนโลยีและสารเคมีก็เริ่มมีความสำคัญลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากการเกิดผลิตภัณฑ์สุขภาพมากมายที่สกัดมาจากธรรมชาติ รวมทั้งพืชผักปลอดสารเคมีและอาหารแนวชีวจิต ซึ่งล้วนได้รับการต้อนรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี ส่วนทางด้านสื่อมวลชนต่างๆ ก็ได้ให้ความสำคัญต่อการแพทย์แผนไทยโดยเฉพาะสมุนไพร ทั้งนี้โดยมีหนังสือพิมพ์รายวันบางฉบับได้ให้เนื้อที่สำหรับการเผยแพร่สรรพคุณของสมุนไพรเป็นประจำทุกวัน และมีรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยวิธีธรรมชาติบำบัดเกิดขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้มีการสนับสนุนให้นำการแพทย์แผนไทยมาใช้ในการสาธารณสุขมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากได้เล็งเห็นความจำเป็นต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขแผนปัจจุบัน ที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนต้องเร่งหาวิธีการแก้ไขเพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายดังกล่าว ปัญหาการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ อันเนื่องมาจากการที่ระบบการแพทย์และสาธารณสุขแผนปัจจุบัน ยังต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีจากต่างประเทศในระดับที่สูงมาก ปัญหาการใช้บริการและการบริโภคยาเกินความจำเป็น รวมทั้งการใช้ยาอย่างไม่เหมาะสมทำให้เกิดอันตรายจากการใช้ยาแผนปัจจุบัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนมีส่วนผลักดันให้เกิดความสนใจที่จะนำการแพทย์แผนไทยมาใช้มากขึ้น แต่ก็พบว่าระบบการแพทย์แผนไทย ยังมีปัญหาอยู่มากในด้านของบริการการดูแลสุขภาพที่ยังขาดคุณภาพ มาตรฐาน และความถูกต้องเชื่อถือได้ทางวิชาการ ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงได้พยายามที่จะเร่งฟื้นฟูและพัฒนาการแพทย์แผนไทยอย่างจริงจัง เพื่อให้มีคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์สากล มีความถูกต้องเชื่อถือได้ในทางวิชาการ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

การรักษาโรคด้วยสมุนไพร เป็นวิธีหนึ่งของการรักษาแบบแพทย์แผนไทย ความหมายของยาสมุนไพรตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2520 ได้ระบุว่า **ยาสมุนไพร** หมายถึง ยาที่ได้จากพฤกษชาติ สัตว์ หรือแร่ธาตุ ซึ่งมีได้ผสม ประจุ หรือแปรสภาพ

ส่วนยาที่ได้จากการผสมปรุงหรือแปรสภาพตามตำรายาแผนโบราณที่คณะรัฐมนตรีประกาศอนุญาตให้ใช้ เรียกว่า **ยาแผนโบราณ** การใช้ยาสมุนไพรและยาแผนโบราณมีข้อดีหลายประการคือ มีความปลอดภัย เนื่องจากสมุนไพรส่วนมากมีฤทธิ์อ่อน มีพิษหรืออาการข้างเคียงน้อย แตกต่างกับยาแผนปัจจุบันบางชนิดที่มีฤทธิ์เฉียบพลัน ถ้าบริโภคเกินขนาดเพียงเล็กน้อยก็อาจถึงชีวิตได้ อีกทั้งยังมีราคาถูกกว่ายาแผนปัจจุบันมาก เนื่องจากสมุนไพรเป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว จึงควรอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สมุนไพรยังหาง่าย เหมาะสำหรับผู้ที่อยู่ห่างไกลจากสถานบริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และที่สำคัญสำหรับยุคเศรษฐกิจถดถอยเช่นในปัจจุบัน ก็คือ การใช้สมุนไพรจะช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศในการนำเข้ายารักษาโรคได้ปีหนึ่ง ๆ คิดเป็นเงินไทยหลายล้านบาท

เมื่อพิจารณาถึงความยอมรับในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรของประชาชน จากงานวิจัยของบริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด เมื่อปี 2541 พบว่าคนกรุงเทพฯ ร้อยละ 57.7 เคยพึ่งพาการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร และจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 31.6 ที่มีการใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคเป็นประจำ โดยคนกรุงเทพฯ กลุ่มนี้ร้อยละ 83.7 เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยจะรักษาตนเองด้วยสมุนไพรก่อนไปพบแพทย์ โดยให้เหตุผลว่า อาการเจ็บป่วยนั้นเป็นโรคเล็กๆ น้อยๆ และเคยรักษาด้วยสมุนไพรประเภทที่ใช้มาก่อน คนกรุงเทพฯ ที่ใช้ยาสมุนไพรร้อยละ 41.8 คิดว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ยาสมุนไพรคือ ประหยัด รองลงมาร้อยละ 38.8 คิดว่าเป็นการลดการบริโภคสารเคมีจากการใช้ยาแผนปัจจุบัน ร้อยละ 13.0 คิดว่าเป็นการช่วยชาติลดการพึ่งพาการนำเข้ายาจากต่างประเทศ และที่เหลืออีกร้อยละ 6.5 คิดว่าได้รับประโยชน์ด้านอื่นๆ เช่น การได้ใช้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และเป็นการอุดหนุนของที่ทำในประเทศ เป็นต้น

สำหรับคนกรุงเทพฯ ในกลุ่มที่ไม่เคยพึ่งพาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร ร้อยละ 35.7 ยังเชื่อว่ายาแผนปัจจุบันดีกว่า ร้อยละ 21.4 ไม่เชื่อถือในสรรพคุณ ร้อยละ 20.9 ไม่มั่นใจในขั้นตอนการผลิต ร้อยละ 19.2 ไม่มั่นใจในเรื่องความสะอาด และอีกร้อยละ 2.7 ให้เหตุผลอื่นๆ เช่น ไม่รู้จักยาสมุนไพร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มคนกรุงเทพฯ ที่ไม่เคยใช้สมุนไพร ร้อยละ 48.2 ยังอยากลองใช้โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องมีผู้เชี่ยวชาญรับรองผลการรักษา ต้องมีตัวอย่างของผู้ที่รักษาแล้วได้ผลมายืนยัน ต้องการหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องยาสมุนไพรให้มั่นใจเสียก่อนจึงจะลองใช้ และราคาของยาสมุนไพรจะต้องไม่แพงเมื่อเปรียบเทียบกับยาแผนปัจจุบันที่ใช้รักษาโรคเดียวกัน ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยใช้ยาสมุนไพรที่เหลืออีกร้อยละ 51.8 ยังยืนยันว่าไม่อยากลองใช้ โดยให้เหตุผลต่างๆ กัน เป็นต้นว่า การใช้ยาแผนปัจจุบันดีกว่า ไม่แน่ใจในผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ยาสมุนไพร คิดว่าต้องใช้ระยะเวลาในการรักษานานกว่าการใช้ยาแผนปัจจุบัน ไม่ไว้วางใจ

ในสรรพคุณเนื่องจากในปัจจุบันมีการโฆษณาสรรพคุณเกินจริง และคิดว่าการรักษาด้วยยาสมุนไพรนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

สมุนไพรในฐานะพืชเศรษฐกิจ

ภาระค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขแผนปัจจุบันตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปรากฏว่าได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งในแต่ละปีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพของคนไทยจะตกอยู่ในราว 200,000 ล้านบาท ทั้งนี้จากการประมาณการของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข คาดว่าคนไทยจะเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพสูงถึง 230,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543 ประกอบกับในปัจจุบันระบบการแพทย์สาธารณสุขระดับชาติอยู่ในสภาวะที่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข ยา และเวชภัณฑ์จากต่างประเทศแทบทั้งสิ้น โดยทางด้านยานี้จะนำเข้าทั้งยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณจากต่างประเทศ ทำให้มีความจำเป็นต้องหาทางเลือกในการรักษาสุขภาพเพื่อลดค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ที่มีราคาแพง ด้วยเหตุนี้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในสังคมไทย จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาเพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้ประเทศลดภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าวลงเท่านั้น ยังมีส่วนช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้นอีกด้วย

จากการสำรวจมูลค่าการสั่งซื้อยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณจากต่างประเทศ ของกองควบคุมยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา พบว่ามีแนวโน้มการนำเข้าเพิ่มขึ้นทุกปี ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 มูลค่าการนำส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี 2530 - 2541

(ล้านบาท)

ปี พ.ศ.	การนำเข้ายาแผนปัจจุบัน	การนำเข้ายาแผนโบราณ	รวม
2530	2,803.54	45.47	2,849.01
2531	3,163.58	74.47	3,238.05
2532	3,932.42	57.06	3,989.48
2533	4,319.26	80.06	4,399.32
2534	5,250.30	84.15	5,334.45
2535	5,796.75	90.22	5,886.97

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(ล้านบาท)

ปี พ.ศ.	การนำเข้ายาแผนปัจจุบัน	การนำเข้ายาแผนโบราณ	รวม
2536	6,220.66	111.10	6,331.76
2537	7,298.26	101.38	7,399.64
2538	10,763.26	137.63	10,900.89
2539	11,998.38	140.11	12,138.49
2540	15,717.20	145.00	15,862.20
2541	11,660.89	144.50	11,805.39

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

- หมายเหตุ :
- ข้อมูลการนำเข้ายาแผนโบราณในปี 2540 เป็นตัวเลขที่ได้จากการรวบรวมรายงานประจำปี การผลิต/นำส่ง 2540 ชันตัน ซึ่งต้องมีการตรวจสอบซ้ำอีกครั้งหนึ่ง
 - ข้อมูลการนำเข้ายาแผนโบราณเป็นตัวเลขโดยการประเมินจากการเติบโตของสภาวะเศรษฐกิจด้านยาที่ลดลงร้อยละ 25-30 และความผันผวนในอัตราค่าเงินสูงขึ้นร้อยละ 40 ประกอบกับจำนวนทะเบียนตำรับยาที่ได้เพิ่มระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2541 จำนวน 415 ตำรับ (ขณะนี้อยู่ระหว่างการรวบรวมมูลค่าจริง)

นอกจากจะช่วยลดภาระการนำเข้ายาจากต่างประเทศแล้ว สมุนไพรยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลทั้งจากตลาดในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากตลาดเปิดกว้างในการลงทุนและมีโอกาสเติบโตได้อีกมาก ประมาณว่ามูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในประเทศไทยปี 2542 จะอยู่ในราว 30,000 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 20-25 เนื่องจากเกิดกระแสใหม่ในสังคมคือ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ ทำให้ประชาชนหันมานิยมดูแลรักษาสุขภาพของตนเองด้วยผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมากขึ้น ซึ่งจากการคาดการณ์ของบริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ประมาณไว้ว่า มูลค่าตลาดของผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในประเทศไทยในปี 2543 จะพุ่งสูงถึง 39,000 ล้านบาท และจะยังคงมีอัตราการขยายตัวของตลาดในลักษณะก้าวกระโดดถึงร้อยละ 30 ต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา เนื่องจากกระแสการตอบรับจากผู้บริโภคภายในประเทศยังคงมาแรง ผสมกับภาวะการฟื้นตัวของเศรษฐกิจทำให้ผู้บริโภคมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่า

นั้น สมุนไพรยังมีโอกาสในการพัฒนาให้เป็นพืชเศรษฐกิจที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ประเทศต่อไปได้อีกนาน ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีภูมิประเทศเขตร้อนซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ และอุดมสมบูรณ์ด้วยสมุนไพรนานาชนิด ทำให้มีความได้เปรียบคู่แข่งทางด้านวัตถุดิบยกเว้นเพียงประเทศจีนและอินเดีย ประกอบกับกระแสการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกำลังเป็นที่นิยมทั่วโลกทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชีย ซึ่งปัจจุบันตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั่วโลกมีมูลค่าสูงถึง 3 ล้านล้านบาท ดังนั้นภาครัฐจึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการอย่างจริงจังในการสนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพของภาคเอกชน เพื่อให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรให้มีคุณภาพแข่งขันได้ในตลาดโลก

บทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนการแพทย์แผนไทย

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงระบบเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาสุขภาพของคนไทยได้ แม้ว่าที่ผ่านมาจะสามารถลดอัตราป่วยและตายของประชาชนได้มาก แต่การบริการสาธารณสุขแผนปัจจุบันของรัฐยังไม่ครอบคลุมประชากรได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ อีกทั้งยังมีโรคภัยไข้เจ็บอีกจำนวนมากที่สามารถป้องกันได้ด้วยการส่งเสริมสุขภาพ และรักษาตัวเองโดยไม่ต้องรับการรักษาจากสถานพยาบาล ภาครัฐจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาใช้การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในการรักษาสุขภาพ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพพลานามัยได้ในระดับหนึ่ง โดยกำหนดให้เป็นนโยบายของชาติในการเร่งพัฒนาแพทย์แผนไทยและสมุนไพรให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในสถานบริการของรัฐและในสถานสาธารณสุขมูลฐาน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีการพัฒนาสมุนไพรเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์อีกด้วย ซึ่งบทบาทของภาครัฐในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยที่ได้ระบุไว้ในแผน นโยบาย กฎหมาย และองค์กรมีประเด็นที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยได้มีนโยบายสนับสนุนการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขเป็นครั้งแรกในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) โดยได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสมุนไพรไว้ 4 แนวทาง คือ (1) พัฒนาสมุนไพรเพื่อใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐาน (2) การพัฒนาสมุนไพรเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมยาแผนโบราณและยาแผนปัจจุบัน (3) การพัฒนาสมุนไพรเพื่อเป็นยuthปัจจัย และ (4) การพัฒนาสมุนไพรเพื่อส่งออก จากนั้นการพัฒนาสมุนไพรได้เริ่มปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) มีการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรเพื่อใช้ในการสาธารณสุขมูลฐาน อุตสาหกรรมยาแผนโบราณและแผนปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อการส่งออก แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมให้ครบวงจรยังอยู่ในวงแคบมาก

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) การพัฒนาสาธารณสุขได้เน้นการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนในการใช้สมุนไพรมากขึ้น โดยระบุที่จะส่งเสริมให้มีการดำเนินการ “พัฒนาภูมิปัญญาทางด้านการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน เช่น แพทย์แผนไทย สมุนไพร และการนวดประสานเข้ากับระบบบริการการแพทย์แผนปัจจุบัน” สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ปัจจุบัน ได้มีการสนับสนุนการพัฒนาแพทย์แผนไทยให้สามารถผสมผสานในระบบสาธารณสุข โดยการพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานของบุคลากรและสถานบริการการแพทย์แผนไทย และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นี้เองที่การแพทย์แผนไทยและการใช้สมุนไพรได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

แผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการแพทย์แผนไทย ไว้ดังนี้

1. มีมาตรการในการสนับสนุน ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย ได้แก่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ผลิตยาไทย การวิเคราะห์ปัญหาการผลิตยา ปัญหาวัตถุดิบ และสนับสนุนให้มีการใช้ยาสมุนไพรที่เอกชนผลิต ด้วยการใช้เทคโนโลยีภายในประเทศ การพึ่งพาวัตถุดิบภายในประเทศ เพื่อกระจายรายได้สู่ภาคเกษตรกรรม รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการผลิต

2. สนับสนุนวิชาชีพแพทย์แผนไทย ด้วยการเปิดให้มีบริการการแพทย์แผนไทยทั้งในภาครัฐและเอกชนอันเป็นการส่งเสริมการใช้สมุนไพร ยาไทย ทั้งนี้รัฐบาลต้องออกกฎหมายต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกวิชาชีพแพทย์แผนไทย รวมทั้งสนับสนุนผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสาธารณสุขต่าง ๆ ให้สอดคล้องมากขึ้น

3. สนับสนุนองค์กรทางวิชาชีพแพทย์แผนไทยและหมอพื้นบ้านให้รวมกลุ่มกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การตั้งเป็นสมาคม มูลนิธิ เพื่ออำนวยความสะดวกสนับสนุน และให้มีกำลังสำรองผลประโยชน์ทางวิชาชีพ เพื่อเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนางานแพทย์แผนไทย อันเป็นวิธีการควบคุมวิชาชีพแพทย์แผนไทยกันเองให้ถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรม

4. สนับสนุนให้มีการกำหนดรูปแบบวิธีการที่ชัดเจนในการปฏิรูประบบราชการ และการบริหารงานด้านการแพทย์แผนไทย ให้มีลักษณะแผนงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาการแพทย์แผนไทย

สถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายสนับสนุนด้านการแพทย์แผนไทยตามนโยบายของรัฐบาล การสนับสนุนที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม ก็

คือ การจัดตั้ง สถาบันการแพทย์แผนไทย เป็นหน่วยงานระดับกองในสังกัดกรมการแพทย์ เมื่อปี พ.ศ. 2536 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่าเทียมมาตรฐานสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสาธารณสุข อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งนี้โดยได้มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสถาบันการแพทย์แผนไทยไว้ดังนี้

1. อนุรักษ์การแพทย์แผนไทยอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนไทย และพัฒนาการแพทย์แผนไทย ให้มีมาตรฐานและคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน
2. เป็นศูนย์กลางการรวบรวมการศึกษาวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีของแพทย์แผนไทยและการแพทย์แบบดั้งเดิมของนานาชาติ ตลอดจนนำปรัชญาและหลักการของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ มาประยุกต์กับการพัฒนาการแพทย์แผนไทย
3. พัฒนาและสนับสนุนระบบบริการการแพทย์แผนไทย ให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัย ตลอดจนบูรณาการเข้าสู่ระบบสาธารณสุขของรัฐ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ และแก้ปัญหาสาธารณสุขของชุมชน
4. เสริมสร้างรากฐานและพัฒนาาระบบบริการการแพทย์แผนไทย ด้านองค์กร โครงสร้างพื้นฐานและจัดการ ด้านวิชาการและข้อมูลข่าวสาร ด้านผลิตและพัฒนากำลังคน ด้านบริการและบูรณาการการแพทย์แผนไทยในระบบสาธารณสุข ด้านอุตสาหกรรมยาไทย ทั้งนี้โดยต้องให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาสาธารณสุขของชาติ
5. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทย ระหว่างองค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ปัจจุบันรัฐบาลได้หันมาให้ความสำคัญต่อการมีนโยบาย และกฎหมายส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและทรัพยากรชีวภาพ เพื่อให้สามารถสืบทอดการบำบัดรักษาไปจนถึงลูกหลาน ตลอดจนคุ้มครองภูมิปัญญาความรู้ที่นับวันจะสูญหายไป เพราะการฉกฉวยของบุคคลบางกลุ่ม ดังจะเห็นได้จาก ที่ผ่านมาสุนไพรรักษาหลายชนิดได้ถูกต่างชาตินำไปสกัดเป็นสินค้าสำเร็จรูป แล้วนำกลับมาจำหน่ายในประเทศในราคาแพง รวมทั้งยังได้นำสุนไพรรักษาไปจดลิขสิทธิ์เป็นของตนเอง เนื่องจากในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มียุทธศาสตร์คุ้มครอง ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดความพยายามที่จะคุ้มครองภูมิปัญญาไทยทางการแพทย์แผนไทย โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิ

ปัญหาการแพทย์แผนไทย ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2543 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักการสำคัญดังนี้ คือ

1. คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ซึ่งประกอบด้วยกรรมการรวม 21 คนนั้น นับเป็นหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากเป็นผู้กำหนดนโยบายและวิถีทางของการแพทย์แผนไทยทั้งหมด ตั้งแต่การออกกฎกระทรวง ระเบียบกระทรวง มาตรการการดำเนินงานด้านการคุ้มครองและส่งเสริม รวมถึงการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนหรือผู้อนุญาต

2. การให้ความคุ้มครองตำรับและตำราการแพทย์แผนไทย รวมทั้งส่งเสริมให้มีการคิดค้นตำรับยาใหม่ๆ เพื่อนำมาจดทะเบียนสิทธิขอรับความคุ้มครอง ส่วนตำรับยาและตำรายาที่มีความสำคัญมาก จะได้รับการประกาศให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติ หรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ รวมทั้งตำรับยาและตำรายาที่มีการใช้อย่างแพร่หลายมาแล้ว ก็จะได้รับประกาศให้เป็นตำรับยาทั่วไป หรือตำราการแพทย์แผนไทยทั่วไป ซึ่งจะมีผลให้เกิดการอ้างอิงได้หากชาวต่างชาติจะนำสูตรยาเหล่านี้ไปจดทะเบียนสิทธิบัตร

3. สมุนไพรควบคุม หมายถึงสมุนไพรที่มีจำนวนน้อยใกล้สูญพันธุ์ หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการฯ สามารถออกประกาศว่าสมุนไพรชนิดใดเป็นสมุนไพรควบคุม ซึ่งจะมีผลให้การดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสมุนไพรควบคุมตัวนั้นๆ ต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย แต่ขณะเดียวกันทางสถาบันการแพทย์แผนไทย ก็จะดำเนินการขยายพันธุ์สมุนไพรควบคุมตัวนั้นๆ ให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำเข้าสู่ตลาดสมุนไพร และเมื่อสมุนไพรควบคุมตัวนั้นๆ มีปริมาณมากพอในตลาดสมุนไพรแล้ว ก็สามารถประกาศยกเลิกสมุนไพรควบคุมตัวนั้นๆ ได้

4. กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นเพื่อการระดมความร่วมมือสนับสนุนจากบุคคล ภาคเอกชน ชุมชน องค์กรรัฐที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครอง และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย เงินกองทุนจะได้มาจาก เงินอุดหนุนของรัฐบาล เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากเอกชนจากรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งดอกผลและผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน ตลอดจนจรรยาไต่อื่นที่เกิดจากการดำเนินการของกองทุน

5. การส่งเสริมพื้นที่คุ้มครองสมุนไพร พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า “แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพร” เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานเรื่องการจัดการพื้นที่บริเวณที่เป็นถิ่นกำเนิดสมุนไพร การกำหนด

เงื่อนไขในการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในเขตอนุรักษ์ และการสำรวจ ศึกษา วิจัยสมุนไพร และถิ่นกำเนิดของสมุนไพร เป็นต้น

การพัฒนาตำรับยาสมุนไพร การพัฒนาตำรับยาสมุนไพรเป็นนโยบายหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุขและหลาย ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้ว่า มีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ในเรื่องยาสมุนไพรประเภทต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งมีการสกัดตัวยาสมุนไพรนำมาผลิตเป็นยาแผนปัจจุบันขึ้นหลายชนิด และเพื่อเป็นการยกระดับยาสมุนไพร ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการแห่งชาติด้านยาจึงได้เพิ่มเติมบัญชียาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จำนวน 13 รายการ ซึ่งประกอบด้วยยาสมุนไพร 2 กลุ่มด้วยกัน คือ *กลุ่มที่หนึ่ง* เป็นยาสมุนไพรที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิมหรือที่เรียกกันว่า “ยาแผนไทย” ซึ่งมีสมุนไพรหลายตัวเป็นส่วนประกอบตามสัดส่วนที่กำหนดในตำรายาไทย มีจำนวน 3 ตำรับ สำหรับ*กลุ่มที่สอง* เป็นยาสมุนไพรที่มีการพัฒนา โดยผ่านขั้นตอนการวิจัยด้านสรรพคุณและความปลอดภัยในการใช้กับมนุษย์ ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบของยาให้สะดวกต่อการใช้มากขึ้น โดยยาทั้งสองกลุ่มนี้ได้รับอนุมัติทะเบียนตำรับจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ทำให้ยาดังกล่าวสามารถวางจำหน่ายในโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ รวมถึงใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

สถานบริการทางการแพทย์แผนไทย ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา กระทรวงสาธารณสุขได้มีความพยายามที่จะพัฒนาการแพทย์แผนไทยทั้งระบบ เพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน ผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน มีการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีคลินิกบริการด้านการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลชุมชนและสถานีอนามัย โดยมีนโยบายให้ทุกจังหวัดมีศูนย์การแพทย์แผนไทยอย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทย โดยเน้นให้เป็นศูนย์กลางด้านสมุนไพรแบบครบวงจร ซึ่งในระหว่างปี 2537 ถึงปี 2542 จำนวนสถานบริการที่มีคลินิกบริการด้านการแพทย์แผนไทยมีการขยายตัว ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนสถานบริการที่มีคลินิกบริการในด้านการแพทย์แผนไทย จำแนกตามระดับสถานบริการ

หน่วย : แห่ง

ระดับสถานบริการ	2537- 2538	2539	2540	2541	2542*
โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป	2	5	8	18	26
โรงพยาบาลชุมชน	27	45	66	222	201
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	-	-	-	21	13
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน	-	-	-	-	446
สถานีอนามัย	1	65	456	448	1,291
สถานีอนามัยอำเภอ	-	-	-	-	2
สถานีอนามัยตำบล	-	-	-	-	20

ที่มา: สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์

หมายเหตุ : * ข้อมูล 6 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2542

อุปสรรคในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

แม้จะมีกระแสตื่นตัวเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพด้วยการใช้สมุนไพร และการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นปัจจัยด้านบวกในการพัฒนา แต่ปัจจุบันกระบวนการผลิตยาสมุนไพรของทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างประสบปัญหาทำให้การพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- **ปัญหาด้านวัตถุดิบ**

วัตถุดิบที่นำมาผลิตยาส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่เก็บมาจากป่า ไม่ได้มาจากแปลงสมุนไพรที่มีการส่งเสริมในเชิงพาณิชย์ ทำให้คุณภาพของวัตถุดิบผันแปรไม่ได้มาตรฐาน และมีปริมาณไม่แน่นอน เนื่องจากพืชสมุนไพรชนิดเดียวกันแต่ปลูก

ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันหรือเก็บเกี่ยวต่างเวลาต่างฤดูกาล ล้วนมีผลต่อการรักษาโรค นอกจากนี้การเก็บสมุนไพรจากป่า ยังมีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการสูญพันธุ์ของพืชสมุนไพร เมื่อมีการลักลอบขนออกมาอย่างผิดกฎหมายและไม่มีการปลูกทดแทน ดังที่เกิดขึ้นกับพืชสมุนไพรบางชนิดที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและมีราคาแพง เช่น กวาวเครือ และ หัวบุก นอกจากนี้ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพรนับวันก็ยิ่งจะมีแนวโน้มลดน้อยลง ดังนั้นหากต้องการพัฒนายาสมุนไพรก็จำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้มีการปลูกพืชสมุนไพรในแปลงที่ส่งเสริมให้ปลูกในเชิงพาณิชย์จึงจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้

● **ปัญหาด้านการผลิต**

การผลิตยาสมุนไพรส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว (มีเพียงร้อยละ 10 ที่ผลิตในระดับโรงงานอุตสาหกรรม) และขาดความพร้อมในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทั้งในด้านความรู้ เงินทุน ทำให้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไม่ได้มาตรฐาน ทั้งทางกายภาพและคุณภาพ มีการปนเปื้อน ทำให้ผู้บริโภคไม่มั่นใจในการใช้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาโรงงานและมีห้องทดลองผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล นอกจากนี้อุตสาหกรรมการผลิตยังมีปัญหาเชื่อมโยงกับปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบสมุนไพรที่จะนำมาป้อนโรงงานอีกด้วย

● **ปัญหาด้านการวิจัย**

แม้ว่าจะมีการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรเป็นจำนวนมาก แต่การวิจัยที่ครบวงจร และมีเป้าหมายทิศทางที่ชัดเจนจนสามารถนำมาผลิตเป็นยาได้มีจำนวนน้อย รูปแบบของยาแผนโบราณที่มีการใช้อยู่จริง มักเป็นยาดำรับที่มีสมุนไพรหลายชนิดรวมกันมากกว่าการใช้สมุนไพรเดี่ยว แต่นโยบายการพัฒนายาแผนโบราณของรัฐจะเน้นการพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมุ่งศึกษาสมุนไพรเดี่ยวในห้องปฏิบัติการ ทำให้การศึกษาแยกตัวออกจากการใช้รูปแบบยาแผนโบราณอย่างสิ้นเชิง และผลการศึกษาแทบจะไม่มีผลใดๆ ต่อการพัฒนายา นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนการศึกษาวิจัยยังขาดมาตรการที่จะควบคุมป้องกันการฉกฉวยผลประโยชน์ของต่างชาติ ทำให้ประเทศไทยต้องเสียเปรียบ ดังเช่นตัวอย่างของ “เปิ้ล้าน้อย” สมุนไพรไทยที่ถูกนักวิจัยต่างชาตินำไปศึกษา จนกระทั่งพบว่า เป็นพืชที่สามารถนำไปสกัดทำตัวยารักษาโรคกระเพาะอย่างได้ผลดี และนำไปจดลิขสิทธิ์เป็นของตนเอง เป็นต้น

● **ปัญหาการยอมรับของแพทย์แผนปัจจุบันและประชาชน**

ยาจากสมุนไพรยังไม่เป็นที่ยอมรับของแพทย์แผนปัจจุบันโดยทั่วไปในการสั่งจ่ายให้แก่คนไข้ แม้ว่าจะเป็นโรคพื้นฐานที่สามารถรักษาด้วยสมุนไพรได้ก็ตาม เพราะต่างก็ได้รับการฝึกฝนและอบรมมาทางการแพทย์แผนตะวันตก จึงทำให้การ

นำสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยเข้าไปในสถานพยาบาลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ประกอบกับคนไข้เองก็ไม่มั่นใจในสรรพคุณของตัวยาและมีความเคยชินต่อการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันที่มักได้ผลรวดเร็วทันใจกว่า แม้ว่าจะมีการส่งเสริมการใช้สมุนไพร โดยมีความพยายามในการผลักดันจากหลายฝ่าย จนสามารถบรรจุสมุนไพรลงในบัญชียาหลักแห่งชาติได้แล้วหลายชนิดก็ตาม

- **ปัญหาด้านการตลาด**

เนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตยาสมุนไพรและยาแผนโบราณเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีเงินลงทุนน้อย จึงมักเสียเปรียบยาแผนปัจจุบันในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการหาซื้อยาสมุนไพรก็ยากกว่ายาแผนปัจจุบัน อีกทั้งยังมีอายุสั้นกว่า (ยาสมุนไพรส่วนใหญ่จะเก็บได้ประมาณ 6 เดือน ถึง 1 ปี ในขณะที่ยาแผนปัจจุบันจะเก็บได้นานถึง 2-5 ปี จึงจะเสื่อมคุณภาพ) ขณะเดียวกันเภสัชกรและแพทย์ที่มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรก็ยังมีจำนวนน้อย ทำให้ส่วนแบ่งทางการตลาดของยาประเภทนี้พลอยลดน้อยตามไปด้วย

- **ปัญหาด้านกฎหมาย**

การนำยาไปขึ้นทะเบียนตำรับยาจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มีข้อยุ่งยาก อีกทั้งขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนก็ล่าช้า ทำให้ยาสมุนไพรของไทยที่สามารถจำหน่ายได้มีเพียงไม่กี่ชนิด นอกจากนี้กฎหมายควบคุมการโฆษณาที่ทำให้ทำได้อย่างจำกัด ก็เป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถแนะนำผลิตภัณฑ์ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งยังมีขั้นตอนยุ่งยากและเสียค่าใช้จ่ายสูงอีกด้วย

บทสรุป

การแพทย์แผนไทย เป็นมรดกล้ำค่าทางภูมิปัญญาของไทยที่บรรพบุรุษของเราได้ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยมานานหลายชั่วอายุคน จนสามารถกล่าวได้ว่า การแพทย์แผนไทยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของความเป็นไทยซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ไว้ให้ดำรงอยู่ และพัฒนาให้มีมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยอย่างแท้จริง รวมทั้งควรให้การสนับสนุนการพัฒนาสมุนไพรเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะในด้านการส่งออกหรือจำหน่ายภายในประเทศ โดยภาครัฐจำเป็นต้องเร่งดำเนินการอย่างจริงจังในการส่งเสริมศักยภาพของเอกชน เพื่อให้สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตยาให้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ และเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีการค้าโลก ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสมุนไพรในแปลงเกษตรแทนการหาวัตถุดิบจากป่าธรรมชาติ และนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ยา อาหารบำรุงสุขภาพ หรือเครื่อง

สำอองเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า แต่อย่างไรก็ตาม ภาครัฐและเอกชนยังคงต้องเร่งจัด
ปัญหาต่างๆอีกมากที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร เพื่อให้
เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ที่สำคัญคือ เพื่อให้องค์ความรู้ที่ทรงคุณค่าของคนไทย อารงรักษาไว้คงอยู่คู่สังคมไทย
ตลอดไป

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

เอกสารอ้างอิง

1. การแพทย์, กรม. สถาบันการแพทย์แผนไทย. **ผู้บริหารกับการแพทย์แผนไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539.
2. การแพทย์, กรม. สถาบันการแพทย์แผนไทย. **รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกับนโยบายการพัฒนาสมุนไพร.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2542.
3. การแพทย์, กรม. สถาบันการแพทย์แผนไทย. **พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542.** (เอกสารอัดสำเนา)
4. การแพทย์, กรม. สถาบันการแพทย์แผนไทย. **แผนปฏิบัติงานและแผนงบประมาณงานพัฒนาการแพทย์แผนไทยส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำปีงบประมาณ 2542.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2542.
5. การแพทย์, กรม. สถาบันการแพทย์แผนไทย. **พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย : รั้วป้องกันขโมยในยุคแห่งการแย่งชิงทรัพย์สิน.** **ข่าวสารการแพทย์แผนไทย.** ตุลาคม 2542 – มกราคม 2543.
6. คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.** กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2542.
7. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2524.** กรุงเทพฯ : เรื่องแสงการพิมพ์, 2520.
8. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2524.
9. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530-2534.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2529.

10. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535-2539.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2534.
11. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544.** กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพรินติ้ง, 2539.
12. เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ และคณะ. “ความสนใจของบุคลากรของโรงพยาบาลในต่างจังหวัดในการทำวิจัยการแพทย์แผนไทย,” **วารสารการแพทย์แผนไทย.** ปีที่3 ฉบับที่ 3 : หน้า 19-23.
13. ปรีชา อุบโยคิน เสวภา พรสิริพงษ์ พร้อมจิต ศรลัมภ์ พรทิพย์ อุษุภรัตน์ และวิชิต เปาหนีล. **การประเมินผลการพัฒนาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อเป็นยา.** กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง, 2540.
14. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. “ยาสมุนไพร..ยาเพื่อสุขภาพของคนไทยยุค IMF.” **วารสารกระแสทรรศน์.** (พฤษภาคม 2541)
15. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. “สมุนไพรไทย: อนาคตสดใสปี 2000,” **วารสารกระแสทรรศน์.** (ธันวาคม 2542)
16. สาธารณสุข, กระทรวง. **การบำบัดรักษาของแพทย์แผนไทย.** เอกสารแผ่นพับในงานสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่3.
17. สาธารณสุข, กระทรวง. **แผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2540.
18. สุรพงษ์ อัมพันวงษ์. การแพทย์ทางเลือก. **เดลินิวส์** (14 พฤษภาคม 2543) : หน้า 12.

☆☆☆☆☆☆☆☆

ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันยาเสพติดให้โทษเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมากปัญหาหนึ่งของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากผลของยาเสพติด ไม่เพียงแต่จะทำลายสุขภาพและทรัพย์สินเงินทองของผู้เสพเท่านั้น ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข อาชญากรรม ตลอดจนความมั่นคงของประเทศอีกด้วย

ปัญหาเสพติดนี้ในวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และแพร่ระบาดเข้าไปในเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ ทั้งในหมู่บ้าน ชุมชน สถานบันเทิงต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งในสถานศึกษา วัดวาอาราม สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็ยังมีการเสพและค้ายาเสพติดปรากฏให้เห็นเช่นกัน

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อใดก็ตามที่เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการปราบปรามยาเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเข้มงวดจริงจัง ยาเสพติดชนิดนั้นก็มักจะเบาบางลงไปชั่วคราว แต่ก็เกิดยาเสพติดให้โทษชนิดอื่นขึ้นแทนที่ เป็นผลให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดในภาพรวมมิได้ลดน้อยลง ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้มีนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหานี้อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่ปรากฏว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดกลับมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากสถิติผู้ต้องขังเด็ดขาดคดี พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีและเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังเช่นปี 2538 มีผู้ต้องขังคดีดังกล่าวจำนวน 26,180 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 31,354 คน ในปี 2540 หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มจากปี 2538 ประมาณร้อยละ 19.76 จากนั้นจำนวนผู้ต้องขังฯ ได้สูงขึ้นจนถึง 67,437 คน ในปี 2542 ซึ่งมากกว่าปี 2538 ถึง 1.58 เท่า (ตารางที่ 1)

เมื่อจำแนกผู้ต้องขังตามอายุ จะเห็นชัดว่า ผู้กระทำผิดในคดีนี้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ ผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน (อายุระหว่าง 18-25 ปี) ซึ่งพบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก โดยในปี 2542 มีจำนวนสูงถึง 18,688 คน (คิดเป็นร้อยละ 27.71 ของผู้ต้องขังคดี พ.ร.บ.ยาเสพติดทั้งหมดในปี 2542) เพิ่มขึ้นจากปี 2541 ประมาณร้อยละ 49.66 และเพิ่มขึ้นจากปี 2539 เกือบ 2 เท่า (ตารางที่ 1) การที่เยาวชนไทย

กระทำผิด พ.ร.บ.ยาเสพติดจำนวนเพิ่มสูงขึ้นมากนี้ นับเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องหาทางแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน เนื่องจากประชากรวัยนี้สมควรเป็นวัยศึกษาเล่าเรียนหรืออยู่ในระบบโรงเรียน เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต มากกว่าที่จะต้องมาอยู่ในสถานกักขังเพราะกระทำผิด พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดคดียาเสพติด จำแนกตามกลุ่มอายุ

หน่วย : คน

กลุ่มอายุ	2539	2540	2541	2542
ไม่เกิน 18 ปี	303	471	585	959
ร้อยละของจำนวนรวม	1.20	1.50	1.30	1.42
กว่า 18-25 ปี	6,449	7,800	12,487	18,688
ร้อยละของจำนวนรวม	25.52	24.88	27.69	27.71
กว่า 25-35 ปี	9,317	11,458	15,689	23,753
ร้อยละของจำนวนรวม	36.87	36.54	34.79	35.22
กว่า 35-45 ปี	6,179	7,863	10,871	16,609
ร้อยละของจำนวนรวม	24.45	25.08	24.11	24.63
กว่า 45-60 ปี	2,599	3,184	4,693	6,541
ร้อยละของจำนวนรวม	10.28	10.15	10.40	9.70
กว่า 60 ปีขึ้นไป	422	578	772	887
ร้อยละของจำนวนรวม	1.67	1.85	1.71	1.32
รวม	25,269	31,354	45,097	67,437

ที่มา : กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเล็งเห็นถึงความสำคัญ และตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะตามมา อันเนื่องมาจากปัญหา ยาเสพติด จึงได้หยิบยกปัญหานี้มาศึกษาและเผยแพร่ให้ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ มีหน้าที่รับผิดชอบ ได้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหา เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาให้คลี่คลายไป ในทางที่ดีขึ้นต่อไป

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษ ในทางกฎหมายจะหมายถึง “สารเคมี” หรือวัตถุชนิดใด ๆ ก็ตามที่เสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปทรุดโทรมลง เป็นต้น นอกจากนั้นยังรวมถึงพืช หรือส่วนของพืชที่เป็น หรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และยังคงครอบคลุมไปถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษอีกด้วย แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้จำแนกยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท ตามระดับความรุนแรงของการลงโทษ ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษร้ายแรง เช่น เฮโรอีน

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน ผีน โคเคอีน

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วยตามที่ให้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ตามมาตรา 43 เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติคแอนไฮไดรด์

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้อยู่ในประเภท 1 ถึง 4 เช่น กัญชา หรือกระท่อม

ทั้งนี้ได้มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดโดยแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความผิดฐานผลิต/นำเข้า/ส่งออก/จำหน่าย/มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย กฎหมายได้ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึงประหารชีวิต

2. ความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครอง มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย กฎหมายระวางโทษจำคุกตามประเภทของยาเสพติด เช่น ไม่เกิน 1 ปี 2 ปี และ 5 ปี ตามลำดับ หรืออาจจำคุกตั้งแต่ 1 ปี-10 ปี หรือจำคุกตั้งแต่ 2 ปี-15 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของยาเสพติดที่มีไว้ในครอบครอง

3. ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เฮโรอีน) หรือประเภท 2 (มอร์ฟีน) กฎหมายได้ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน-10 ปี ความผิดฐานเสพยาเสพติด

ประเภท 4 (อาเซติกแอนไฮไดรด์) กฎหมายระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ความผิดฐานเสพยาเสพติดอันเป็นพืชกระท่อม ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน

นอกจากนั้น ยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีกที่เป็นมาตรการเพื่อการป้องกันปราบปรามและการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ที่ควรทราบได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2542 และการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นต้น

ผลกระทบของการเสพยาเสพติด

การที่ประชากรในประเทศติดยาเสพติดย่อมมีผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน ทั้งต่อตัวผู้เสพเอง ต่อครอบครัว สังคม เศรษฐกิจของประเทศ และที่สำคัญคือมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละด้านโดยสังเขป ต่อไปนี้

1. ผลกระทบต่อตัวผู้เสพ ผลของยาเสพติดจะออกฤทธิ์และมีผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ คือ กตประสาท กระตุ้นประสาท หลอนประสาท และแสดงผลหลายอย่างรวมกัน ผู้ติดยาเสพติดจะมีอาการทรมานทรมาย เพราะการเสพยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะด้วยวิธีการกิน สูบ ฉีด หรือวิธีอื่น ๆ ยาเสพติดเหล่านี้จะออกฤทธิ์ภายใน 10-15 นาที โดยสารแปลงยาเสพติดจะเข้าไปทำลายกตและบับประสาทส่วนกลาง (ไซส์หลัง) สมองและต่อมต่าง ๆ ภายในร่างกาย ทำให้ร่างกายชูดซึม ทรวดโทรม เพราะความต้องการยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา จึงไม่หนีอยากรับประทานอาหาร อารมณ์จะเปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิด ไม่ปกติ ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน สมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเสื่อม นอกจากนั้น ยังเกิดอาการอื่นตามมา เช่น บุคลิกภาพเสียไป ขาดความสนใจและเอาใจใส่ตนเอง มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย เพราะความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ อีกทั้งยังมีความผิดตามกฎหมาย เนื่องจากประเทศไทยถือว่าการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพเอง เป็นความผิดทางอาญาที่ผู้กระทำผิดต้องถูกดำเนินคดี

2. ผลกระทบต่อครอบครัว ถ้าผู้นำของครอบครัวได้ติดยาเสพติด การประกอบอาชีพการงานก็ย่อมหย่อนประสิทธิภาพ ทำให้ครอบครัวขาดรายได้ เกิดปัญหาการเงิน และเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกภายในครอบครัว หรือหากเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือจำหน่ายยาเสพติด เมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีแล้วอัตราโทษที่ได้รับก็

จะสูงมาก ผลที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวโดยตรงก็คือ ชาติคนดูแลรับผิดชอบหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

3. ผลกระทบต่อสังคม ผู้ที่ตกเป็นทาสยาเสพติดจะมีความต้องการเสพยาเสพติดตลอดเวลา ทำให้จิตใจฝักใฝ่แต่ยาเสพติดจนไม่คิดอ่านที่จะประกอบอาชีพสุจริต เมื่อไม่มีเงินไปซื้อยาเสพติดก็จะแสวงหาเงินในทางทุจริต เช่น ก่ออาชญากรรม ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่ายจะเห็นว่า ผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

4. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ นอกจากประเทศชาติจะสูญเสียกำลังพลไปกับการตกเป็นทาสยาเสพติดแล้ว ยังสูญเสียกำลังงานและเวลา ตลอดจนงบประมาณอีกจำนวนมากที่นำมาใช้ในการป้องกันและปราบปราม ตลอดจนบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ปัญหายาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่บ่อนทำลายเศรษฐกิจของประเทศชาติอย่างเห็นได้ชัด

5. ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ปัญหายาเสพติดในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ซึ่งทุกประเทศจำเป็นต้องร่วมมือกันป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วนและจริงจัง อย่างไรก็ตาม จากอดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่า แหล่งที่มีการผลิตยาเสพติดรายใหญ่ของโลกคือดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นแนวชายแดนระหว่างประเทศไทย ประเทศพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่เส้นทางการขนย้ายยาเสพติดรายใหญ่ มักจะใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านเพื่อนำไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้ชาวโลกมองว่า ประเทศไทยไม่ให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันล้างภาพพจน์ดังกล่าว โดยช่วยกันเป็นหูเป็นตาคอยสอดส่องดูแลป้องกันมิให้ขบวนการค้ายาเสพติดเกิดขึ้นได้ในประเทศไทยอีกต่อไป

สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด

โดยข้อเท็จจริงแล้ว การเสพยาเสพติดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นมาช้านาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยในสมัยนั้นได้ใช้คุณสมบัติของสารเสพติด เช่น ฝิ่น กัญชา เป็นต้น ในการระงับอาการปวด และใช้เป็นยารักษาโรครวมทั้งเป็นสารที่ทำให้เกิดอาการสบาย ดังนั้นปัญหายาเสพติดจึงจำกัดอยู่ในวงแคบ และไม่ใช่วินิจฉัยร้ายแรงที่ต้องหาทางแก้ไข แต่ปัจจุบันแบบแผนการเสพยาได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะมีสารเสพติดบริสุทธิ์ได้มาจากการสังเคราะห์ และมีวิธีการเสพแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้น ประกอบกับวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่เคยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ถูกทำลายลง พร้อม ๆ ไปด้วยกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อม ที่เป็นตัวเขี่ยวนทำให้เกิดการหลงผิดและหันมาติดยาเสพติดได้ง่าย โดย

เฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่สำคัญ ได้แก่

1. ปัญหาครอบครัว

จากการที่สภาพครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยสมาชิกในครอบครัวจะมีเพียง พ่อ แม่ และลูก โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้พ่อ แม่ ลูก ไม่ค่อยมีเวลาพบปะ พูดคุยกัน สภาพครอบครัวจึงไม่สร้างความอบอุ่นใจให้แก่เด็ก นอกจากนี้ สภาพครอบครัวที่แตกแยกมี ปัญหาการทะเลาะกันระหว่างพ่อ แม่ เกิดการหย่าร้าง เด็กและเยาวชนขาดผู้ปกครองที่เป็น ผู้ชี้แนะ หรือผู้ปกครองมีแต่ความเครียด ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น เมื่อเด็กมีปัญหา ก็จะขาด ที่พึ่ง ที่ปรึกษา เมื่อเขาหาที่พึ่งทางบ้านไม่ได้ก็จะหาทางออกโดยการแสวงหาความสุขนอก บ้าน โดยหันเข้าไปหากกลุ่มเพื่อน หากคบเพื่อนที่ไม่ดีก็จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ดีตามไป ด้วย เช่น การคบเพื่อนที่เสพยาเสพติด ก็จะเสพยาตามเพื่อนไปด้วย นอกจากนี้ เยาวชน บางกลุ่มที่ติดยาอาจมาจากครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กในลักษณะเคร่งครัดเกินไป คอยดูแลควบคุม ทุกฝีก้าว หรือเลี้ยงแบบเอาอกเอาใจ ตามใจเกินควร ซึ่งการเลี้ยงดูในลักษณะนี้ทำให้เด็กไม่ เป็นตัวของตัวเอง จึงหันเข้าหาเสพยาเสพติดได้ง่ายเช่นกัน หรือในรายที่มีผู้ปกครองเสพยาหรือ จำหน่ายยาเสพติด ทำให้เด็กได้รู้ได้เห็นและตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่ดี ก็อาจเป็น สาเหตุที่ผลักดันให้เด็กหันไปลองเสพยาเสพติดได้ง่าย

2. ปัญหาเศรษฐกิจ

การที่ปัจจุบันประเทศไทยประสบกับปัญหาภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ปกครองต้องทำงานมากขึ้น บางรายอาจต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะยากจนก็ยิ่งต้องดิ้นรนชวนหาเงินมาใช้จ่ายมากขึ้น จนกระทั่งไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ครอบครัว ทำให้เด็กขาดที่ปรึกษาเมื่อเวลามีปัญหา จึงหันไปหา ยาเสพติดเป็นที่พึ่งแทน ขณะเดียวกันก็อาจมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนบางราย ที่ต้องดิ้น รหาเงินทองไว้ใช้จ่ายเพื่อความอยู่รอดของตนเอง โดยการขายยาเสพติดและอาจเสพเองด้วย

3. ปัญหาตัวเด็กเอง

การที่เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการของร่างกายและจิตใจอยู่ในภาวะ ที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้บางรายไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้เพราะอยู่ในช่วงต่อ ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เมื่อเกิดภาวะคับข้องใจและถ้าไม่มีที่พึ่ง ที่ปรึกษา ก็จะทำให้แสวง หาที่พึ่งในทางที่ผิด ๆ ประกอบกับวัยรุ่นยังเป็นวัยที่มีความคึกคะนองอยากลอง อยากรู้ อยาก เห็น และต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น แม้จะรู้ ว่าพฤติกรรมบางอย่างเป็นเรื่องไม่ดี แต่ก็ต้องยอมทำตาม เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ลองยา เสพติด แม้กระทั่งการเลียนแบบค่านิยมจากตัวอย่างที่ไม่ดีของตะวันตก หรือผู้ที่มีชื่อเสียง

เช่น ดารา เป็นต้น โดยการแต่งกายรุงรัง หรือโป๊ แสดงกริยาท่าทางก้าวร้าวขาดความสำรวม มัวสุมเสพยาเสพติด ฯลฯ

สำหรับเด็กวัยรุ่นที่ยังอยู่ในโรงเรียน โรงเรียนก็จะเป็นกลุ่มสังคมที่เขาคลุกคลีมากที่สุด ฉะนั้น หากวัยรุ่นเหล่านี้มีปัญหาทางการเรียน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ หรือครูไม่ให้ความเอาใจใส่ดูแล เป็นต้น สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ของโรงเรียนย่อมมีอิทธิพลส่งผลกดดันต่อจิตใจของวัยรุ่น ทำให้ขาดความยังคดียอมคล้อยตามการชักชวนของเพื่อนนักเรียนในการทำผิด เช่น การหนีโรงเรียน ซ่องสุมกันเป็นแก๊งค์ ก่อความผิด ความคะนอง หรือต้องการแสดงออกเพื่อความเด่น และยังหากขาดการดูแลจากผู้ใหญ่อย่างใกล้ชิดด้วยแล้ว ก็ย่อมทำให้หันมาลองเสพยาเสพติดต่าง ๆ ได้โดยง่าย

การแพร่ระบาดของยาเสพติด

ปัจจุบันยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทยมีหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ฝิ่น กัญชา สารระเหย และแอมเฟตามีน หรือที่นำมาเรียกชื่อใหม่ว่า “ยาบ้า” ซึ่งจะพบว่ามีการแพร่ระบาดเป็นวงจรรและขยายตัวเพิ่มความรุนแรงขึ้นมาก จนกลายมาเป็นปัญหาที่วิกฤติมากที่สุดขณะนี้ ดังจะเห็นได้จากสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดคดียาบ้าของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ได้มีแนวโน้มการจับกุมสูงกว่าคดียาเสพติดประเภทอื่นมาก โดยในปี 2542 มีจำนวนผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่จับกุมได้รวมทั้งสิ้น 163,986 คน เป็นผู้ต้องหาคดียาบ้าจำนวน 131,732 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนได้สูงถึงร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ต้องหาทั้งหมด เมื่อเทียบกับปี 2537 ที่มีสัดส่วนดังกล่าวเพียงร้อยละ 11 ของผู้ต้องหาทั้งหมด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สถิติการจับกุมยาบ้าเทียบกับคดียาเสพติดทั้งหมด

ปี	จำนวนผู้ต้องหา		ร้อยละ
	คดียาเสพติดทั้งหมด	คดียาบ้า	
2537	131,597	14,188	11
2538	153,768	22,382	15
2539	163,704	57,824	35
2540	170,995	87,739	51
2541	200,314	136,671	68
2542	163,986	131,732	80

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
ข้อมูล ณ วันที่ 1 มีนาคม 2543

ขณะเดียวกันจากสถิติของ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ก็ได้แสดงให้เห็นสอดคล้องไปในแนวเดียวกันว่า จำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดที่กระทำผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ยาเสพติดประเภทยาบ้า (แอมเฟตามีน) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดมา จากที่มีจำนวน เพียง 6,441 คน หรือประมาณร้อยละ 25.49 ของจำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดทั้งหมดในคดีความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ยาเสพติด ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 45,689 คน หรือประมาณร้อยละ 67.75 ของจำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดทั้งหมดในคดีความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ยาเสพติดในปี 2542 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในระยะหลัง ๆ เริ่มมีความรุนแรงมากที่สุดเมื่อเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีความผิด พ.ร.บ.ยาเสพติด จำแนกตามประเภท

ประเภท	2539		2540		2541		2542	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เฮโรอีน	16,163	63.96	15,878	50.64	17,553	38.92	18,776	27.84
กัญชา	1,593	6.30	1,650	5.26	1,600	3.55	1,833	2.72
ฝิ่น	616	2.44	655	2.09	576	1.28	783	1.16
แอมเฟตามีน (ยาบ้า)	6,441	25.49	12,603	40.20	25,084	55.62	45,689	67.75
สารระเหย	421	1.67	534	1.70	262	0.58	337	0.50
มอร์ฟีน	-	-	-	-	7	0.01	5	0.01
โคเคน/โคเคอิน	3	0.01	2	0.01	-	-	-	-
อื่น ๆ (สารเคมี ที่ใช้ผลิตยา)	32	0.13	32	0.10	15	0.04	14	0.02
รวม	25,269	100.0	31,354	100.0	45,097	100.0	67,437	100.0

ที่มา : กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

การแพร่ระบาดในโรงเรียน : ผลการสำรวจของเอแบคโพลล์

สำหรับการแพร่ระบาดของยาเสพติด “โดยเฉพาะยาบ้า” ภายในโรงเรียน เป็นเพราะผู้ค้าเล็งเห็นว่าเยาวชนในสถานศึกษามีกำลังซื้อยาบ้าค่อนข้างสูง เพราะยาบ้ามีราคาไม่แพงมาก และเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษากำลังอยู่ในวัยที่อยากรู้ อยากรลอง ผู้ค้าจึงได้นำยาบ้าเข้าสู่โรงเรียนโดยในตอนแรกอาจเลือกเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น หนีเรียน เที่ยวกลางคืน เป็นต้น ให้ทดลองเสพยาบ้าโดยไม่ต้องซื้อ เมื่อเด็กเริ่มติดก็จะเปลี่ยนจากการให้เปล่าเป็นการซื้อ เด็กที่ติดแล้วหากไม่อยากเสียเงินเองหรือไม่มีเงินซื้อ ก็จะหันมาเป็นผู้ค้า โดยหาลูกค้าจากนักเรียนด้วยตัวเอง เพื่อนำเงินที่ได้มาซื้อยาบ้าเสพ และใช้จ่ายในการเที่ยวเตร่ จากวิธีการสร้างเครือข่ายในการค้ายาบ้าของผู้ค้าดังกล่าวนี้ จึงทำให้ยาบ้าเข้าไปแพร่ระบาดในโรงเรียนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจเพื่อประมาณการจำนวนนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศที่ใช้ยาเสพติด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้แจ้ง สำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซี อินเทอร์เน็ตโพลล์ (เอแบคโพลล์) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญทำการสำรวจ โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2542 ซึ่งผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้^{1/}

จากนักเรียน/นักศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงปริญญาตรี ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ที่มีจำนวนทั้งสิ้น 5,365,942 คน พบว่า มีผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวน 663,290 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.4 ทั้งนี้โดยลักษณะการเข้าไปเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเภทเป็นผู้ใช้ยาเสพติด (มีจำนวน 285,866 คน หรือประมาณร้อยละ 43.10 ของจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด) รองลงมาคือ ผู้มีประสบการณ์ในการใช้ (143,607 คน หรือประมาณร้อยละ 21.65) ผู้ติดยาเสพติด (80,819 คน หรือประมาณร้อยละ 12.08) ผู้ค้ายาเสพติด (56,499 คน หรือประมาณร้อยละ 8.52) ผู้ติดและค้า (50,442 คน หรือประมาณร้อยละ 7.61) และผู้ใช้และผู้ค้า (46,057 คน หรือประมาณร้อยละ 6.94)

เมื่อจำแนกกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตามระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.2 ศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาได้แก่ระดับ ปวช. และมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 26 และร้อยละ 24 ตามลำดับ อีกร้อยละ 15.8 เป็นผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ปวส. และปริญญาตรี

1/ สำรวจโดยการสุ่มตัวอย่างนักเรียน/นักศึกษาตั้งแต่ชั้น ป.6 จนถึงระดับปริญญาตรี ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย จำนวน 36,337 ราย จากสถานศึกษา 1,020 แห่ง ในพื้นที่ 32 จังหวัดเป้าหมาย แล้วนำผลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง มาประมาณค่าโดยวิธีการทางสถิติให้เป็นจำนวนนักเรียน/นักศึกษาทั้งหมดในชั้น ป.6 จนถึงปริญญาตรี ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณาตามสังกัดพบว่า นักเรียนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนใหญ่ จะอยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษามากที่สุดโดยมีจำนวนสูงถึง 312,272 คน หรือประมาณร้อยละ 47.1 ของผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (คิดเป็นร้อยละ 12.4 ของนักเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาทั้งหมดซึ่งมีจำนวนรวม 2,526,346 คน) รองลงมาเป็นนักเรียน/นักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษามีจำนวน 159,672 คน หรือร้อยละ 24.0 ของผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด (คิดเป็นร้อยละ 29.2 ของนักเรียน/นักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาทั้งหมดซึ่งมี จำนวน 546,908 คน) ส่วนนักเรียน/นักศึกษาสังกัดกรมศิลปากรมีจำนวนน้อยที่สุดคือ 449 คน หรือร้อยละ 0.1 ของผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมด (คิดเป็นร้อยละ 4.2 ของนักเรียน/นักศึกษาสังกัดกรมศิลปากร)

**ตารางที่ 4 จำนวนนักเรียน/นักศึกษาทั่วประเทศที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
จำแนก ตามลักษณะการเข้าไปเกี่ยวข้อง**

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ใช้ยาเสพติด	285,866	43.10
ผู้มีประสบการณ์ในการใช้	143,607	21.65
ผู้ติดยาเสพติด	80,819	12.18
ผู้ค้ายาเสพติด	56,499	8.52
ผู้ติดและค้า	50,442	7.61
ผู้ใช้และค้า	46,057	6.94
รวม	663,290	100.00
จำนวนนักเรียน/นักศึกษาทั้งหมด	5,365,942	100.00
จำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	663,290	12.36

ที่มา : การสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคเพื่อประมาณการจำนวนนักเรียน/นักศึกษา
ที่ใช้ยาเสพติด ว่าจ้างโดยสำนักงาน ป.ป.ส. สำรวจในช่วงเดือนกรกฎาคม-
สิงหาคม 2542

นอกจากนั้น ผลการสำรวจยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มนักเรียน/นักศึกษาที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติด ส่วนใหญ่จะใช้ยาบ้า มีจำนวนสูงถึงร้อยละ 54.8 รองลงมาคือ กัญชาและสารระเหย คิดเป็นร้อยละ 20.0 และ 18.1 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่จะติดยาบ้าเช่นเดียวกัน แต่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าคือ ประมาณร้อยละ 40.6 ของจำนวนผู้ติดยาเสพติด รองลงมาคือ สารระเหยและกัญชา คิดเป็นร้อยละ 34.6 และ 18.0 ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มอื่น ๆ ทั้งกลุ่มผู้ค้า ผู้มีประสบการณ์ ผู้ใช้และค้า และผู้ติดและค้า ชนิดของตัวยาที่เข้าไปเกี่ยวข้องจะสอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด

การศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การกระทำผิดในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเด็ดขาด อายุ 18-25 ปี” เพื่อศึกษาปัจจัยภูมิหลังเกี่ยวกับครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ เพื่อนสนิทของผู้ต้องขัง และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ ได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ผู้ต้องขังติดยาเสพติด จำนวนครั้งในการต้องโทษ และระยะเวลาที่อยู่ในทัณฑสถาน ตลอดจนการสอบถามความเห็นของผู้ต้องขังในการเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดในคดีเสพยาเสพติด

การเก็บข้อมูลได้ใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสอบถาม โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้ต้องขังเด็ดขาดที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี ในทัณฑสถาน 4 แห่ง ได้แก่ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ทัณฑสถานหญิงกลาง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี และทัณฑสถานวัยหนุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 300 คน ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัย สรุปประเด็นที่น่าสนใจได้ดังต่อไปนี้

1. กระทำผิดเพราะ “อยากลอง”

จากการศึกษาถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของผู้ต้องขังเด็ดขาดในทัณฑสถานทั้ง 4 แห่ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศหญิงและชายทุกระดับการศึกษา (ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย) ทุกกลุ่มอาชีพ ส่วนใหญ่หรือจำนวนเกือบครึ่ง (ประมาณร้อยละ 47.7) ติดยาเสพติดเพราะ “อยากลอง” โดยในกลุ่มที่ยังอยู่ในระบบโรงเรียน จะมีสัดส่วนผู้ติดยาเสพติด เพราะสาเหตุนี้ใกล้เคียงกับผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง คือร้อยละ 48.4 ขณะที่ผู้มีอาชีพรับจ้างมีสัดส่วนร้อยละ 48.2 ขณะเดียวกันก็เป็นที่น่าสนใจว่า มีผู้ต้องขังจำนวนกว่าร้อยละ 70 ของผู้ต้องขังทั้งหมดที่ตอบว่า **เป็นผู้เลือกเดินบนเส้นทางนี้เอง โดยไม่เคยถูกบังคับหรือถูกบุคคลอื่นชักชวนแต่อย่างใด**

2. “ยาบ้า” แพร่ระบาดมากที่สุด

ในบรรดา ยาเสพติดที่ผู้ต้องขังเลือกเสพมากที่สุดนั้นก็คือ “ยาบ้า” โดยพบว่า มีจำนวนสูงถึง 260 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 86.7 ของผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทั้งประเทศที่พบว่า มีผู้ต้องขังเด็ดขาดคดียาบ้าสูงสุดเกินกว่าครึ่งของจำนวนผู้ต้องขังคดียาเสพติดทั้งหมด นับตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา (ตารางที่ 3)

หากพิจารณาสถิติการจับกุมยาบ้าในระยะเวลาที่ผ่านมา จะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ยาบ้าได้แพร่ระบาดมากในช่วงที่เศรษฐกิจไทยกำลังเป็นฟองสบู่โตเต็มที่ราวปี 2539 ซึ่งเป็นภาวะที่เศรษฐกิจเติบโตในอัตราสูง ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นตามไปด้วย เมื่อปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เอื้ออำนวยกัน จึงทำให้ผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้เสพ ขยายตัวสูงขึ้นตามไปด้วย ดังจะเห็นได้จาก สถิติการจับกุมยาบ้าเทียบกับคดียาเสพติดทั้งหมด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้รายงานไว้ว่า มีสัดส่วนสูงขึ้นแบบก้าวกระโดดนับตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา โดยมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 35 ในปี 2539 ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อถึงช่วงที่ฟองสบู่แตกราวปลายปี 2540 สัดส่วนของการจับกุมยาบ้าก็ยิ่งสูงขึ้นไปถึงร้อยละ 51 และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงล่าสุดที่มีการรายงานเมื่อปี 2542 พบว่า มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 80 โดยมีจำนวนผู้ต้องหาคดีนี้รวมทั้งสิ้น 131,732 คน จากจำนวนผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่มีอยู่ทั้งหมด 163,986 คน (ตารางที่ 2)

จากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า คนไทยกำลังตกเป็นทาสของยาบ้าอย่างน่าเป็นห่วง และยิ่งผู้เสพมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ผู้ผลิตยาบ้าก็ยิ่งผลิตและจำหน่ายยาบ้ามากขึ้นเท่านั้น โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ อย่างไม่หวั่นเกรงต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับ จึงทำให้การปราบปรามยิ่งเพิ่มความยากลำบากมากขึ้น

3. “เพื่อน” มีส่วนสำคัญในการโน้มนำให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

แม้ผลการศึกษาในครั้งนี้ จะชี้ให้เห็นว่า การเสพยาเสพติดของผู้ต้องขังส่วนใหญ่เกิดจากความสมัครใจของผู้เสพเองก็ตาม แต่ก็ยังมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากเป็นอันดับสองรองลงมาคือ ประมาณร้อยละ 28.3 ที่ติดยาฯ เพราะเพื่อนหรือบุคคลที่รู้จักชักชวนให้ลองเสพฯ ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ “เพื่อนสนิท” ของผู้ต้องขังแล้ว จะเห็นว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อการโน้มนำให้ผู้ต้องขังเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้จะเห็นได้จากการศึกษาภูมิหลังของผู้ต้องขังก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในทัณฑสถานพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 83.7 หรือจำนวน 251 คนมีเพื่อนสนิท ซึ่งในจำนวนนี้มีอยู่ 111 คน ที่มีเพื่อนสนิทกระทำผิด โดยเฉพาะเป็นการกระทำผิดในคดียาเสพติดสูงถึงร้อยละ 89.2 ของการกระทำผิดที่เกิดขึ้นทั้งหมด

4. "สลัม" : แหล่งเสียงต่อการติดยา

ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า สลัมเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดคดียาเสพติดมากมาย แม้แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ก็ยังยืนยันให้เห็นว่า นอกจากเยาวชนจะได้เรียนรู้เรื่องยาเสพติดจากกลุ่มผู้มีอาชีพรับจ้างด้วยกันแล้ว "สลัม" ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกตัวแปรหนึ่งที่มีส่วนให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังจะเห็นได้จาก มีผู้ต้องขังถึงร้อยละ 31 ที่พักอาศัยอยู่ในแหล่งสลัมก่อนที่จะกระทำความผิดในครั้งนั้น

5. "การศึกษา" : ข้อจำกัดในการสร้างอนาคต

การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองของผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รายได้ต่ำและไม่แน่นอน อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถส่งเสียลูกหลานให้มีโอกาสเรียนสูง ๆ ได้นั้น ได้ส่งผลทำให้ผู้ต้องขังจำนวนสูงถึงร้อยละ 48.7 จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา รองลงมา จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีร้อยละ 42.3 และมีเพียงร้อยละ 5.7 เท่านั้นที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลที่ตามมาก็คือ นอกจากจะทำให้กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ขาดความยับยั้งชั่งใจที่จะกระทำความผิดแล้ว ยังทำให้มีโอกาสเลือกประกอบอาชีพได้น้อยมาก ส่วนใหญ่จึงต้องออกมาทำงานรับจ้างเช่นเดียวกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยได้รับค่าตอบแทนต่ำจนแทบไม่เพียงพอต่อการยังชีพ (มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่ถึงครึ่งหรือประมาณร้อยละ 45.3 ที่มีรายได้เกิน 4,000 บาท/เดือน) ซึ่งจากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังหลายรายได้ระบุชัดว่า การที่ต้องหันไปพึ่งยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า ก็เพื่อให้สามารถทำงานหาเงินได้มากขึ้นนั่นเอง

มาตรการและแนวทางในการป้องกันแก้ไข

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้เสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนสรุปได้ว่า ควรจะต้องมีการแก้ไขปัญหานี้อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงาน/สถาบันสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในแต่ละหน่วยงาน/สถาบันสังคมก็ต้องยึดเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อลดปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน ส่วนแนวทางของการแก้ไขปัญหา ก็ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน/สถาบันสังคม ดังนี้

1. ทุกระบบควรต้องตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติด

"ครอบครัว" นับเป็นสถาบันแรกทางสังคมที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นสถาบันที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก โดยครอบครัวจะทำหน้าที่อบรมขัดเกลาทางสังคม สร้างลักษณะนิสัย ความคิดอ่าน ความเชื่อมั่น ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ให้แก่เด็กนับตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นมา ดังนั้น การที่จะป้องกันไม่ให้

บุคคลกระทำผิดในเบื้องต้น จึงควรป้องกันตั้งแต่เยาว์วัย โดยบิดามารดาจะต้องให้ความรัก ความเอ็นดู เอาใจใส่ อบรม เลี้ยงดูบุตรของตน ปลุกฝังค่านิยมที่ดีในสังคมให้แก่เด็ก นอกจากนั้นจะต้องส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น หรือให้ได้รับการอบรมทางวิชาชีพเพื่อจะได้มีงานทำที่มั่นคง ซึ่งการให้ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิดสนิทสนมนั้น จะช่วยปลุกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในสังคม มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักตัดสินใจ แยกแยะผิดชอบชั่วดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผล หากเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพแล้ว โอกาสที่จะไปข้องแวะกับยาเสพติดย่อมจะไม่มี จึงเท่ากับเป็นการป้องกันปัญหาเสพติดที่ต้นเหตุที่ดีที่สุดหนทางหนึ่ง

2. รัฐต้องให้ความเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาเสพติดจะเห็นได้ว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ เพราะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และนำไปสู่การก่ออาชญากรรม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนส่วนรวม

ดังนั้น รัฐจึงต้องให้ความเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจังด้วยการระดมความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดอย่างเป็นระบบ โดยภาครัฐควรดำเนินการแก้ไขในเรื่องสำคัญ ๆ อาทิ พิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นระบบ จับกุมและดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำผิดโดยเฉพาะผู้ผลิตและผู้จำหน่ายอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง รวมทั้งพิจารณาระบบการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพและการมีงานทำที่มั่นคงของผู้มีอาชีพรับจ้างที่มีรายได้น้อย ด้วยการขอความร่วมมือจากภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน รัฐควรให้การสนับสนุนให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้ศึกษาต่อได้มีโอกาสศึกษาต่อให้มากที่สุด อาจจะเป็นระบบการศึกษาในหรือนอกระบบโรงเรียนก็ได้

นอกจากนั้นแล้ว ในการวางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ควรจะกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดไว้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเสพยาเสพติดของเยาวชน

3. ต้องพัฒนาระบบการเรียนการสอน

จากสภาพปัจจุบันที่ปรากฏว่า ยาเสพติดกำลังเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงในสถาบันการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่นักเรียนอย่างหนัก จนกระทั่งถึงระดับที่มีการซื้อขายยาเสพติดกันในโรงเรียน ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งมาจากสภาพการแข่งขันจนทำให้เด็กนักเรียนสมัยนี้จะต้องเรียนอย่างหนัก ไม่เพียง

เฉพาะแต่ในระบบโรงเรียนเท่านั้น ยังต้องเรียนพิเศษเพิ่มเติมนอกระบบอีกด้วย จากสภาพดังกล่าว จึงกดดันให้เด็กเกิดความตึงเครียดเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันกระแสการเอาอย่างหรือการเลียนแบบ ได้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนชนแรงแรงมาก จนเด็กไม่สามารถแยกแยะถึงความผิดชอบชั่วดี ทำให้หลงก้าวเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในที่สุด

ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงนับเป็นสถาบันแห่งที่สอง ที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาความรู้ และยิ่งหากเด็กมีเป้าหมายที่ดีมาจากสถาบันครอบครัวแล้ว ก็ย่อมจะเป็นเรื่องง่ายยิ่งขึ้นสำหรับครู-อาจารย์ ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้รับช่วงต่อจากครอบครัว ในการช่วยชี้แนะให้เด็กเดินบนเส้นทางที่ถูกต้อง อย่างไรก็ดี การเรียนรู้ในสถาบันการศึกษานี้ จำเป็นจะต้องมีการปรับระบบการเรียนการสอน ให้มุ่งเน้นในเรื่องจริยธรรมและคุณธรรม โดยการสอดแทรกไว้ในหลักสูตรต่าง ๆ ต้องมีการปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่น สอดคล้อง และเหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่ ปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสและเรียนรู้ความเป็นจริง โดยมีครูอาจารย์คอยชี้แนะ เช่น อาจเชิญเยาวชนที่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด มาเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตให้แก่เด็กนักเรียน ซึ่งวิธีการนี้จะสามารถช่วยชี้ให้เห็นถึงพิษภัยของยาเสพติดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นต้น ที่สำคัญก็คือ ครูอาจารย์จะต้องปรับปรุงตนเอง ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูมากยิ่งขึ้น นั่นคือ ต้องเป็นครูที่ให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และหวังดีอย่างแท้จริง

4. ให้ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในอดีตปัญหาสังคมต่าง ๆ อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เกิดขึ้นน้อยกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นเพราะสังคมไทยมีสถาบันศาสนาที่แข็งแกร่ง สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวและหล่อหลอมจิตใจคนไทยให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความสะอาดและเกรงกลัวต่อบาปได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อความเข้มแข็งของสถาบันศาสนาได้ลดน้อยถอยลง คนไทยก็เริ่มห่างไกลจากศาสนามากขึ้นทุกที จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นนี้ ได้ส่งผลให้คนไทยขาดสถาบันที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ทำให้สภาพจิตใจแปรเปลี่ยนไปเป็นความเปราะบางมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาได้อย่างง่ายดาย และทวีความรุนแรงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งฟื้นฟู และให้ความสำคัญต่อสถาบันศาสนามากกว่าที่เป็นอยู่ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันศาสนามีส่วนเข้ามาช่วยระบบการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาจิตใจ ขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวก็มีส่วนสำคัญที่จะช่วยโน้มน้าให้บุตรหลานได้ใกล้ชิดกับศาสนามากยิ่งขึ้น เช่น โดยการพาบุตรหลานเข้าวัดทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น หากจิตใจของเด็กและเยาวชนได้รับการกล่อมเกลาให้รู้จักบาป

บุญคุณโทษ มีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งไม่อ่อนไหวไปกับสิ่งเข้ายวนโดยง่ายแล้ว ก็จะมีสติยังคิด และมีสติในการที่จะไม่กระทำการใด ๆ ซึ่งขัดต่อศีลธรรมหรือผิดกฎหมายได้ แนวทางนี้ จึงนับว่าเป็นวิธีการแก้ไขที่รากเหง้าของปัญหาโดยแท้

5. สื่อสารมวลชนต้องมีจรรยาบรรณและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอาชญากรรม

ปัจจุบันนับได้ว่า สื่อสารมวลชนได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และมีส่วนช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลข่าวสารที่ผ่านทางอินเทอร์เน็ตซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน หากสื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดี ก็ย่อมสามารถชี้นำหรือจูงใจให้มีผู้กระทำในทางที่ผิดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มเยาวชนที่ยังมีวุฒิภาวะต่ำ ดังนั้น สื่อสารมวลชนตลอดจนผู้เผยแพร่ข่าวสารจะต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนมีบทบาทในการชี้นำข่าวสารในเชิงสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงจริยธรรมและคุณธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะควรมีการใช้สื่อทุกรูปแบบเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่เนื้อหาสาระเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดให้เป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนั้น ประชาชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวด้วยเช่นกัน ขณะเดียวกันบิดามารดาหรือผู้ปกครองก็ต้องให้ความเอาใจใส่ต่อการบริโภคข่าวสารของบุตรหลานอย่างเข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ โดยสามารถชี้แนะ อธิบายให้บุตรหลานเข้าใจด้วยเหตุด้วยผลมิใช่ด้วยการขู่เข็ญบังคับ นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้ความสำคัญ โดยคอยตรวจสอบเกี่ยวกับการนำเสนอสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปในทางลบ พร้อมทั้งมีการวางมาตรการและดำเนินการควบคุมอย่างจริงจัง

6. ให้โอกาสแก่เด็กที่เพิ่งกระทำผิดและจัดระบบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

จากผลการศึกษาของกองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา ที่สำรวจพบว่าการกระทำผิดคดีอาชญากรรมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดครั้งแรก และหากพ้นโทษแล้วพวกเขาเหล่านี้ก็จะเลิกเสพยาเสพติดกันอย่างแน่นอนนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดเป็นครั้งแรกรู้สำนึกในสิ่งที่ตนได้กระทำผิดไปแล้ว จึงน่าที่จะมีหนทางช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของบุคคลเหล่านี้ ให้กลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ โดยสังคมควรเปิดโอกาสและช่วยให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นคนทั่วไป ขณะเดียวกันรัฐก็ควรที่จะรับภาระจัดหางานมารองรับคนกลุ่มนี้ หรือจัดหาทุนสำหรับการประกอบอาชีพให้เพื่อคนกลุ่มนี้จะได้ไม่ต้องสร้างปัญหาและเป็นภาระให้แก่สังคมอีกต่อไป นอกจากนั้น ผู้ที่เลิกเสพยาเสพติดควรสร้างเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้หวนกลับมาหาอาชญากรรมใหม่อีก

ดังนั้น ในสังคมหรือชุมชนหนึ่ง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานเป็นผู้ดูแล จึงควรที่จะร่วมมือกับคนในพื้นที่เพื่อช่วยกันหาวิธีการที่จะหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้ โดยเฉพาะวิธีการที่จะสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกของทุกคนในชุมชนให้ตระหนักถึงความร้ายแรงของพิษภัยยาเสพติด โดยชี้ให้เห็นว่า ยาเสพติดนั้นไม่ใช่เรื่องไกลตัวอย่างที่หลายคนเข้าใจกัน เพราะหากคนในสังคมหรือชุมชนคนใดคนหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว ก็ย่อมที่จะสร้างความเดือดร้อนหรือความไม่สงบสุขให้แก่คนในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างแน่นอน

สรุป

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างรุนแรงของยาเสพติดในประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ที่จะเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต ดังนั้น หน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางคือระดับกระทรวง ทบวง กรม และในส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด อำเภอ จึงได้มีการตื่นตัวเร่งรณรงค์ และให้ความร่วมมือเร่งรัดแก้ไขปัญหายาเสพติดกันอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากในปีงบประมาณ 2543 มีส่วนราชการที่ขอตั้งงบประมาณเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดรวม 37 หน่วยงาน เป็นเงินงบประมาณทั้งสิ้น 1,628.77 ล้านบาท เพื่อนำไปดำเนินการลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว รวมทั้งสามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงของยาเสพติดในทุกพื้นที่ให้เบาบางลง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในครั้งนี้อาจเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยชุมชนและสถาบันการศึกษาเป็นฐานในการสร้างกระแสต่อต้าน และกดดันเพื่อไม่ให้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายในสังคม นับตั้งแต่สังคมระดับเล็กสุดคือครอบครัว ชุมชน ไปจนกระทั่งถึงระดับรัฐ มิฉะนั้นแล้วก็ยากที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดให้สำเร็จลุล่วงตามที่มุ่งหวังได้

☆☆☆☆☆☆☆☆

เอกสารอ้างอิง

1. วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้า : ศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง. มนต์รี บุนนาค. สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติดติดของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษภาคกลาง. ทรงวุฒิ ชนะภัย. สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
3. รูปแบบและพฤติกรรมการค้ายาเสพติด : ศึกษาจากผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง. อภิชาติ อาจเจริญ, ร้อยตำรวจเอก. สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
4. การศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาระหว่างปี 2541-2546 โดยใช้เทคนิคการสร้างภาพอนาคต. นัฏรดี พลวัง. สาขาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
5. ยาบ้า : มหันตภัยในสถานศึกษา. เอกสารกระแสทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 406 บริษัทศูนย์การวิจัยกสิกรไทย จำกัด, พฤษภาคม 2540.
6. ยาบ้า : มหันตภัยร้ายทำลายเศรษฐกิจ-สังคม. เอกสารกระแสทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 371 บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, มีนาคม 2540.
7. การเสพยา : ค่านิยมผิด ๆ ในสังคมไทยยุคไอเอ็มเอฟ. เอกสารกระแสทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 528 บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, มีนาคม 2541.
8. เด็กไทยยุคไอเอ็มเอฟ : ฝ่าวิกฤตเศรษฐกิจ...พิษร้ายยาเสพติด. เอกสารกระแสทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 507 บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, มกราคม 2541.

9. **สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา และประมาณการค่านักเรียน/นักศึกษาที่ใช้ยาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในสถาบันการศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย.** เอกสารผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เสนอโดยสำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซีอินเตอร์เนตโพลล์ (เอแบคโพลล์) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, กันยายน 2542.
10. **สถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในกรุงเทพมหานครปี 2541 และแนวโน้มปี 2542.** สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
11. **สถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน.** (เอกสารอัดสำเนา) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
12. **รายงานประจำปี.** กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ปี 2538-2541.
13. **การจัดสรรงบประมาณและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในปีงบประมาณ 2543 ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (งบปกติ).** สำนักนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
14. **การวิเคราะห์การกระทำผิดในคดีเสพยาเสพติดของผู้ต้องขังเด็ดขาด อายุระหว่าง 18-25 ปี.** กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (เอกสารอัดสำเนา), 2543.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

*** รายงานพิเศษ ***

สื่อวิทยุ : สื่อสร้างสรรค์สังคมน่าอยู่

สื่อวิทยุ : สื่อสร้างสรรค์สังคมน่าอยู่

“สังคมข่าวสาร” ด้านสื่อวิทยุ

ปัจจุบันวิวัฒนาการด้านการส่งข่าวสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการค้นคิดและประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยหลายประเภทเพื่อย่นย่อระยะทางการส่งข่าวสารและติดต่อให้สะดวกรวดเร็วขึ้นจนทำให้ระยะการสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว ข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อการใช้ดุลยพินิจและตัดสินใจในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคนี้เป็นอย่างมาก และนับวันจะมากยิ่งขึ้น บุคคลใดมีข่าวสารมาก บุคคลนั้นก็จะมีโอกาสมาก จึงกล่าวได้ว่าสังคมในยุคนี้เป็น “สังคมข่าวสาร” หรือบางท่านก็กล่าวว่าการบริโภคของมนุษย์ในยุคนี้ นอกจากบริโภคอาหารเพื่อดำรงชีวิตแล้วยังมีการ “บริโภคข่าวสาร” ในชีวิตประจำวันด้วย ซึ่งในบรรดาเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ นั้นยอมรับกันว่าวิทยุเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากที่สุดหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากเครื่องรับวิทยุมีราคาไม่สูงมากนักทุกคนสามารถหาซื้อได้ นำพาติดตัวไปไหนมาไหนได้สะดวก จึงทำให้ประชาชนนิยมมีเครื่องรับวิทยุแทบทุกครัวเรือน อาจกล่าวได้ว่า สื่อวิทยุกระจายเสียงสามารถส่งสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกลที่สุดและผู้รับข่าวสารรับได้เร็วที่สุด กล่าวได้ว่า สื่อวิทยุมีประโยชน์อย่างมากมาย เช่น ใช้สะท้อนภาพของสังคม ให้ความรู้ต่าง ๆ นอกจากนั้นเมื่อสังคมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น การวิเคราะห์ข่าวทางวิทยุกระจายเสียงจะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกัน และร่วมมือกันแก้ปัญหา ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในเชิงสร้างสรรค์สังคม และอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคมได้ แต่ในขณะเดียวกันสื่อวิทยุก็อาจให้โทษได้อย่างมหันต์เช่นเดียวกัน ถ้าใช้สื่อวิทยุเพื่อการปลุกปั่น บ่อนทำลายหรือก่อวุ่นให้เกิดการระส่ำระสายขึ้นในสังคม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการระมัดระวังและป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น

วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

ปัจจุบันแม้ว่าเทคโนโลยีทางการสื่อสารจะได้พัฒนาก้าวหน้าไปมากจนถึงขั้นนำมาสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาพ เสียง และตัวอักษร (Video text) ผ่านดาวเทียมมาใช้อย่างกว้างขวาง แต่บทบาทและอิทธิพลของวิทยุกระจายเสียงที่สามารถกระจายเข้าไปถึงประชาชนทั่วทุกแห่งหน ก็ยังคงเป็นที่ยอมรับกันอยู่โดยเฉพาะในประเทศไทย จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2542 พบว่าประชากรประมาณร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั่วประเทศมีเครื่อง

รับวิทยุในครอบครอง ด้วยเหตุนี้การส่งและการรับรู้ข้อมูลโดยผ่านทางสื่อวิทยุ จึงสามารถทำได้ อย่างกว้างขวางและรวดเร็วกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ดังจะเห็นได้ว่าขณะนี้ประเทศไทยมีจำนวน สถานีวิทยุมากถึงกว่า 500 สถานี แต่อย่างไรก็ตามการใช้วิทยุกระจายเสียงเท่าที่เป็นอยู่ส่วน ใหญ่จะมุ่งในด้านของความบันเทิงและการโฆษณาสินค้าเป็นสำคัญ สถานีวิทยุกระจายเสียงที่จัด รายการเพื่อการศึกษาจริงๆ ยังมีอยู่ไม่มากนัก นอกจากสถานีวิทยุศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ซึ่งรัฐบาลได้อนุมัติให้จัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนให้ข่าวสารความรู้ที่เป็น ประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา ชนบท ให้ประชาชนได้เรียนรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ เน้นหนักในด้านงานอาชีพเพื่อเป็นการแก้ ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา และยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ค่า นิยม และทัศนคติที่ดีให้แก่ประชาชน โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการ เมืองของประเทศ นอกจากนี้ยังส่งเสริมหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับวิทยุให้มีการประสาน และร่วมมือกันในการจัดรายการเพื่อการศึกษา ทั้งในด้านเนื้อหา สาระ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่เล็งเห็นความ สำคัญของการใช้วิทยุเพื่อการศึกษา เช่น กรมต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ได้ใช้สื่อวิทยุใน การให้ความรู้ข่าวสารทางด้านวิชาการต่างๆ ไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งนับว่าเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

เครือข่ายวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มุ่ง เน้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการสื่อสารต่าง ๆ สิทธิในการทราบข้อมูลข่าวสาร และคำชี้แจงจาก รัฐบาล สิทธิในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งได้กำหนดให้คลื่น ความถี่ของวิทยุกระจายเสียงเป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยคำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของประชาชน ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ สาธารณะอื่น รวมทั้งเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม

ปัจจุบันการให้บริการวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทยมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบ เอเอ็ม และระบบเอฟเอ็ม โดยมีสถานีวิทยุกระจายเสียงรวมทั้งสิ้น 514 สถานี เพื่อให้สื่อวิทยุ สามารถเสนอข่าวสารทางด้านความรู้ ด้านการศึกษา และด้านการบันเทิงได้หลากหลายและกว้าง ไกล เพื่อสนองความต้องการของประชาชนทั่วประเทศตลอดเวลา ดังนั้น รัฐบาลจึงได้จำแนกตาม ระดับเครือข่ายการกระจายเสียง ดังนี้

(1) **เครือข่ายระดับชาติ** ได้แก่ เครือข่ายของกรมประชาสัมพันธ์ (วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย) กองทัพบก (วิทยุกองพลที่ 1) อสมท. (วิทยุ อสมท. และสำนักข่าวไทย) และสถานีวิทยุรัฐสภา (ยังไม่ครบทุกจังหวัด)

(2) **เครือข่ายระดับภูมิภาค** ได้แก่ เครือข่ายของกรมประชาสัมพันธ์ (ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 8) วิทยุกองทัพบก (วิทยุกองทัพภาค)

(3) **เครือข่ายระดับท้องถิ่น** ได้แก่ เครือข่ายวิทยุกองทัพ วิทยุ อสมท.เอฟ เอ็ม จังหวัดต่างๆ

(4) **เครือข่ายระดับหมู่บ้าน** ได้แก่ หอกระจายข่าวตามหมู่บ้านของกระทรวงมหาดไทย

เครือข่ายดังกล่าวข้างต้น ทั้งภาครัฐและเอกชนได้บริการประชาชน โดยเน้นการจัดรายการให้ข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงเพื่อประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และให้ประชาชนสามารถเลือกสรรข่าวสารที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าได้มากและกว้างขวาง อันจะเป็นประโยชน์ในการใช้ดุลยพินิจอย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น ขณะเดียวกันการมีสื่อเป็นจำนวนมากก็จะก่อให้เกิดการแข่งขันกันทั้งเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการ เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน ผลประโยชน์ก็จะตกแก่ประชาชนที่จะเปรียบเทียบและเลือกสื่อที่มีคุณค่า และจะมีผลให้สื่อที่ไม่มีคุณค่าและไม่น่าเชื่อถือต้องปรับปรุงหรือต้องหมดไป

การใช้สื่อวิทยุสร้างสรรค์สังคม

ในอดีตที่ผ่านมา การดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่มักใช้รูปแบบการสื่อสารทางเดียว ทั้งนี้ โดยมีผู้จัดรายการวิทยุเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้ฟังไม่มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์และเสนอความคิดเห็น ทำให้เนื้อหาสาระรายการวิทยุจึงยังไม่สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสังคมและไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน รวมทั้งคุณภาพของรายการก็ยังมีได้สร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย แต่ปัจจุบันท่ามกลางการแข่งขันใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงแสวงหากำไรเป็นหลัก ได้มีองค์กรเอกชนบางแห่งได้จุดประกายใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อกลางสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในการช่วยเหลือผู้ที่กำลังได้รับความเดือดร้อน รวมทั้งประสานให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยใช้วิธีการสื่อสารแบบสองทาง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุด้วย เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามความสำเร็จ ในการดำเนินงาน

การดำเนินงานช่วยเหลือสังคม

จส. 100 : จุดเริ่มต้นของวิทยุการจราจร

การเติบโตอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานครทั้งในด้านจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประกอบกับการพัฒนาที่ขาดความสมดุลของกรุงเทพมหานคร ได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทั้งทางด้านสังคม และกายภาพของประชาชน โดยเฉพาะวิกฤตการณ์เรื่อง "การจราจร" ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งโดยข้อเท็จจริงปัญหานี้ น่าจะเป็นปัญหาระดับท้องถิ่น แต่เนื่องจากขนาดของปัญหาที่ได้สะสมกันมาเป็นเวลาช้านานได้ทำให้กลายเป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งนำความสูญเสีย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงสุขภาพจิตมาสู่ประชาชนคนไทยในกรุงเทพฯ และประเทศชาติโดยส่วนรวม แม้ว่ารัฐบาลหลายสมัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและพยายามหาทางแก้ไขมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามาให้สำเร็จลุล่วงเป็นรูปธรรมได้อย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านจราจรในกรุงเทพฯ ยังคงเป็นนโยบายหลักในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเอาใจคนกรุงเทพฯ トラบจนถึงปัจจุบันนี้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหารถจราจรได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ รวมทั้งขาดกระบวนการ "ติดต่อสื่อสาร" ระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนในสังคม จึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ บริษัทแปซิฟิก คอร์เปอร์เรชั่น จำกัด ซึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้ ผนวกกับความตั้งใจที่จะมีส่วนในการสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม จึงได้นำประสบการณ์ที่ได้ดำเนินการจัดทำรายการต่างๆ มาวางแผนในการใช้วิทยุเป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนทุกระดับในสังคม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหารถจราจร ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพบกให้ดำเนินการผลิตรายการวิทยุเพื่อเป็นสื่อในการบรรเทาปัญหาดังกล่าว และเพื่อให้ผู้ฟังสามารถจำคลื่นสถานีได้ง่าย จึงได้ใช้ชื่อสถานีเป็นชื่อของรายการว่า "จส. 100 วิทยุข่าวสารและการจราจร" โดยเริ่มจัดรายการเป็นรายการสดตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา

สัมภาษณ์ ศิวพร ญาณวิทยากุล ผู้ดำเนินรายการ จส.100
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 ณ บริษัทแปซิฟิก คอร์เปอร์เรชั่น จำกัด

ขอทราบเกี่ยวกับความเป็นมาของรายการ จส.100

รายการ จส.100 เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2534 โดย คุณปิย มาลากุล ณ อยุธยา ประธานบริษัทแปซิฟิก คอร์เปอร์เรชั่น จำกัด ได้มีความเห็นว่าปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร กำลังจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจกลายเป็นปัญหาระดับชาติได้ จึงมีความคิดที่จะแก้ปัญหาการจราจร พร้อมทั้งสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ด้วยการใช้วิทยุเป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนทุกระดับในสังคม โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพบก และใช้ชื่อสถานีเป็นชื่อของรายการว่า **“จส.100 วิทยุข่าวสารและการจราจร”**

มีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร

การดำเนินงานของ จส.100 จะทำเป็นลักษณะรายการสด ใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการใช้โทรศัพท์ในการสื่อสารติดต่อกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นปัญหาด้านการจราจร โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ บนท้องถนนเข้ามาทางรายการได้ตลอดเวลา นอกจากปัญหาด้านการจราจรแล้ว ปัญหาด้านอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลใกล้เคียงก็สามารถร้องเรียนเข้ามาทางรายการได้ เช่น ปัญหาด้านสาธารณสุข ปกศ อาทิตี น้ำประปาไม่ไหล ไฟฟ้าดับ ตลอดจนไฟไหม้ ต้นไม้ล้มกีดขวางทางจราจร และคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ก็สามารถแจ้งเข้ามาทางรายการได้ ทางรายการ จส.100 จะทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของเรื่องให้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติงานแก้ไข ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็ว โดยรายการช่วยเหลือสังคมของ จส.100 นี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร (เขตต่าง ๆ) การประปานครหลวง การไฟฟ้านครหลวง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย การสื่อสารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ขอทราบระยะเวลาการจัดรายการ จส.100

สำหรับการจัดรายการของ จส.100 ได้เปิดดำเนินการกระจายเสียงตลอด 24 ชั่วโมงทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ เพื่อให้การทำงานสามารถครอบคลุมปัญหาในพื้นที่และดำเนินการแก้ไขได้ต่อเนื่องทันที่

มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหรือไม่

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมีมากมายหลายด้าน เช่น งบประมาณในการดำเนินงานมีไม่เพียงพอจนบางครั้งต้องลดจำนวนเจ้าหน้าที่ลงเพื่อความอยู่รอด นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรายการ จส.100 จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนแจ้งเข้ามาให้เร็วที่สุด จึงทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีความกดดันมาก

แผนงานในอนาคตจะมีการเพิ่มบริการด้านใดบ้าง

คงให้บริการในรูปแบบเดิม แต่จะพยายามปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการศึกษาจากศักยภาพการดำเนินงานของประเทศต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน

ช่วยให้ข้อคิดเห็น เพื่อคนไทยจะได้เห็นความสำคัญของการช่วยเหลือกัน

เราเป็นคนไทยด้วยกัน ควรจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควรให้โอกาสแก่ผู้ที่ทำผิดพลาดไปแล้ว ผู้นำต้องใจกว้าง ทันทเหตุการณ์ ทุกคนควรพร้อมใจกัน ร่วมกันทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ส่วนรายการ จส.100 จะพยายามปรับปรุงรายการให้ทันสมัย แปลก ๆ ใหม่ ๆ และมีประโยชน์มาให้ประชาชนได้รับฟังตลอดไป

วิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน : สร้างโอกาสร่วมกันทำความดี

นอกจากปัญหาการจราจรที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ แล้ว ยังมีปัญหาสังคมอื่นๆ อีกมากมายที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในกรุงเทพฯ อันเนื่องมาจากกรุงเทพฯ เป็นสังคมเมืองขนาดใหญ่ มีประชาชนอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมายในสังคม เช่น ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น บริษัท ไอ เอ็น เอ็น จำกัด ซึ่งเป็นอีกบริษัทหนึ่งที่ได้รับสัมปทานบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงจากรัฐ ได้เล็งเห็นว่าปัญหาสังคมเป็นปัญหาของทุกคนที่ต้องร่วมกันแก้ไข แต่การแก้ไขปัญหาสังคมในระยะที่ผ่านมาได้ดำเนินการโดยรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอุปสรรคสำคัญในการแก้ปัญหาสังคมในกรุงเทพฯ ก็คือ คนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่พื้นฐานมาจากต่างจังหวัด ซึ่งอพยพเข้ามาหางานทำ จึงมีความหวาดระแวงและไม่กล้าที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะไม่กล้าที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการเพื่อแก้ปัญหที่เกิดขึ้น ทางบริษัทฯ จึงได้ใช้สถานีวิทยุซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกที่ไม่ว่าจะเป็นในบ้านหรือในรถยนต์ โดยได้รับสัมปทานจากรมการรักษาดินแดนในคลื่นความถี่ FM. 96 Mhz. เป็นสื่อในการให้ข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจต่อประชาชน เพื่อสร้างโอกาสให้คนในกรุงเทพฯ ได้ทำความดีในการช่วยเหลือสังคม โดยมีสโลแกนของรายการว่า “สถานีวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน สร้างสรรค์สังคมท่าเมืองใหญ่ให้น่าอยู่” และได้ดำเนินรายการต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลา 3-4 ปีแล้ว

สัมภาษณ์ สมชาย แสวงการ ผู้ดำเนินรายการ
สถานีวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2543 ณ บริษัท ไอ เอ็น เอ็น จำกัด

ขอทราบเกี่ยวกับความเป็นมาของรายการร่วมด้วยช่วยกัน

บริษัท ไอ เอ็น เอ็น จำกัด ได้จัดรายการวิทยุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 โดยเริ่มต้นด้วยโครงการข่าวด่วนต้นชั่วโมง เป็นรายการข่าวสารบ้านเมืองแล้วปรับปรุงรายการมาเป็นเรื่องของการช่วยสังคม โดยให้ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมร่วมกับทางราชการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีรายการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” เป็นสื่อในการประสานงาน จนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 จึงได้จัดตั้งรายการที่ใช้สโลแกนว่า “สถานีวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน สร้างสรรค์สังคมท่าเมืองใหญ่ให้น่าอยู่”

มีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร

การดำเนินงานของเราจะใช้วิทยุเป็นสื่อ เพราะรวดเร็ว และเข้าถึงประชาชนได้ทุกที่ ทั้งที่บ้านและในรถยนต์ การแจ้งเหตุและปัญหาต่าง ๆ ทำได้รวดเร็ว โดยใช้โทรศัพท์และเพจเจอร์ติดต่อกับทางรายการได้ทันที การแก้ไขปัญหาของหน่วยงานราชการก็ทำได้รวดเร็วเช่นกัน โดยทางรายการจะประสานงานกับหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทันที เพื่อให้ไปแก้ไขปัญหาที่ได้รับแจ้ง ทางรายการจะมีหมายเลขโทรศัพท์ของหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ให้บริการทุกแห่ง เช่น สถานีตำรวจ โรงพยาบาล มูลนิธิต่าง ๆ เขตทุกเขตใน กทม. การไฟฟ้า การประปา โทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีประชาชนผู้ฟังรายการอยากมีส่วนร่วมด้วย จึงสมัครเป็นสมาชิก เพื่อใช้เป็นหลักประกันในการเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นหรือการขอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เนื่องจากระยะแรก ๆ ที่จัดทำรายการ มีการโทรศัพท์เข้ามาหลอกหลวงก็มี เมื่อมีบัตรสมาชิกของรายการร่วมด้วยช่วยกันแสดงให้เห็น ทำให้มีความเชื่อมั่นในการขอรับความช่วยเหลือหรือการให้ความช่วยเหลือได้มากยิ่งขึ้น

ขอทราบระยะเวลาในการจัดรายการร่วมด้วยช่วยกัน

รายการร่วมด้วยช่วยกันจะให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง เพราะจะมีสมาชิก โดยเฉพาะคนขับรถแท็กซี่ เป็นสมาชิกของรายการมากที่สุดที่โทรศัพท์เข้ามายังรายการของเราตลอดเวลา การบริหารเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่ จึงต้องแบ่งเวลาการทำงานออกเป็น 4 กะ 7 ละ 6 ชั่วโมง ร่วมกันทำงานทั้งเจ้าหน้าที่รับโทรศัพท์ ควบคุมเสียง และดีเจออกรายการ

มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหรือไม่

การกระจายเสียงของรายการร่วมด้วยช่วยกัน ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ส่วนในต่างจังหวัดยังรับฟังไม่ได้ แต่ทางรายการสามารถรับแจ้งปัญหาจากประชาชนได้ทั่วประเทศ ทางบริษัทจึงพยายามขยายเครือข่ายออกไปเพื่อให้บริการแก่ประชาชน

ทั่วประเทศ ส่วนอีกปัญหาหนึ่งคือ การดำเนินรายการต้องประสานระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงจำเป็นต้องระมัดระวังในเรื่องข้อมูลให้มากที่สุด การทำงานทุกครั้งจึงต้องอัดเทปไว้เป็นหลักฐานเพื่อป้องกันปัญหาการหลอกลวงที่อาจเกิดขึ้นได้

แผนงานในอนาคตจะมีบริการด้านใดเพิ่มอีกบ้าง

สำหรับแผนงานในอนาคต ทางบริษัทได้วางแผนที่จะเปิดเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกันเพิ่มขึ้นในจังหวัดภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2543 และพยายามจะให้บริการในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก จนครบ 76 จังหวัดให้ได้ นอกจากนี้ทางรายการจะให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สาธารณสุข ยาเสพติด การให้คำปรึกษาทางการแพทย์ ทางกฎหมาย และอื่น ๆ โดยการประสานกับผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในแต่ละด้านมาออกอากาศและตอบปัญหาแก่ประชาชน ซึ่งได้ดำเนินงานไปบ้างแล้ว แผนงานที่จะทำต่อไปอีกคือ การทำเครือข่ายวิทยุเพื่อการพัฒนาชนบทซึ่งคงจะออกอากาศได้ในเร็ว ๆ นี้

ทำอย่างไรคนไทยจะได้เห็นความสำคัญของการช่วยเหลือกัน

ตามปกติ คนไทยที่อยู่ร่วมกันในสังคมจะมีการเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่เมื่อเกิดวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ คนในสังคมก็เปลี่ยนไป เกิดการแก่งแย่ง แข่งขันกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ไม่จำเป็นต้องแข่งขันกันมาก เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ประชาชนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันก็ควรจะร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุข

สถานีวิทยุคลื่นหญิง : สร้างแนวร่วมช่วยเหลือผู้หญิง

ในภาพรวมของสังคมไทย ได้ให้ความสำคัญต่อเพศชาย โดยให้ผู้ชายเป็นผู้นำ และผู้หญิงเป็นผู้ตาม และเปิดโอกาสค่อนข้างน้อยมากที่จะให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ แม้แต่สถานีวิทยุก็ไม่ได้มีการดำเนินรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงอย่างแท้จริง จากสถานการณ์เช่นนี้ บริษัท ยูแอนด์ ไอ คอร์ปอเรชั่น จำกัด ร่วมกับ บริษัท ที.ไอ.เอ็น.เรดิโอ จำกัด ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานีวิทยุคลื่น FM.99.5 MHz. จึงได้จัดทำรายการวิทยุเพื่อผู้หญิงโดยใช้ชื่อว่า "คลื่นหญิงพลังหญิง" ซึ่งนับได้ว่าเป็นสถานีวิทยุเพื่อผู้หญิงอย่างแท้จริงแห่งแรกในประเทศไทย โดยได้เริ่มดำเนินรายการตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2542 และได้ออกอากาศทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อเป็นเวทีให้ผู้หญิงทั้งหลายได้ใช้แสดงพลังในการสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ โดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้หญิงในทุกรูปแบบ ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับกฎหมายที่ผู้หญิงควรรู้ โดยผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้หญิงที่มาจากทุกวงการ มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังรายการสามารถโทรศัพท์หรือจดหมายเข้ามาสอบถามปัญหาหรือร่วมแสดงความคิดเห็นกับผู้ดำเนินรายการ ซึ่งช่วยให้สังคมได้เข้าใจผู้หญิงอย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้ยิ่งขึ้น

**สัมภาษณ์ ดร.ณิ บิลพัทธ์ กรรมการผู้จัดการทั่วไป
บริษัท TIN RADIO จำกัด เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2543**

ขอทราบเกี่ยวกับความเป็นมาของสถานีวิทยุคลื่นหญิง พลังหญิง

รายการคลื่นหญิง พลังหญิง เริ่มตั้งขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2542 โดยแยกมาจากบริษัท ไอ เอ็น เอ็น จำกัด มีคุณสนธิญาณ หนูแก้ว กรรมการผู้อำนวยการเป็นผู้บุกเบิก เพราะได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านหนังสือ เรื่อง “มนุษย์เท่าเทียมกัน” แต่ในสังคมไทย ทำให้ผู้ชายกับผู้หญิงจึงไม่เท่าเทียมกัน จึงได้รวมตัวกันมาตั้งสถานีจัดรายการให้ผู้หญิงได้มาคิด มาพูดร่วมกัน

มีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร

การดำเนินรายการคลื่นหญิง พลังหญิง จัดทำโดยบริษัท ยูแอนดีไอ คอร์เปอร์เรชั่น จำกัด ร่วมกับบริษัท ที ไอ เอ็น เรดิโอ จำกัด ซึ่งนับว่าเป็นสถานีวิทยุเพื่อผู้หญิงอย่างแท้จริงแห่งแรกในประเทศไทย เป็นเวทีให้ผู้หญิงทั้งหลายได้ใช้แสดงพลังในการสร้างสรรค์สังคม โดยทางรายการจะเป็นผู้เชื่อมโยงผู้หญิงจากทุกวงการให้หันหน้าเข้าหากัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ นอกจากนั้น ทางรายการจะนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงในทุกรูปแบบ โดยผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้หญิงที่มาจากทุกวงการ และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังรายการสามารถโทรศัพท์เข้ามาสอบถามปัญหาหรือร่วมแสดงความคิดเห็นได้

ขอทราบระยะเวลาในการจัดทำรายการ

รายการคลื่นหญิง พลังหญิง จะมีทั้งหมดประมาณ 19 รายการ ออกอากาศทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมง ในระยะเวลาตี 5 ถึง 3 ทุ่ม เป็นรายการเกี่ยวกับผู้หญิงในแต่ละสาขา เช่น รายการแม่บ้าน รายการตอบปัญหาสุขภาพ และอื่น ๆ ส่วนเวลา 3 ทุ่ม ถึงตี 5 เป็นรายการคลื่นพิทักษ์เมือง เป็นรายการให้คนแฉเรื่องยาเสพติดและอื่น ๆ สำหรับเจ้าหน้าที่จะทำงานวันละ 8 ชั่วโมงตามกฎหมายแรงงาน โดยใช้วิธีเหลื่อมเวลาและแต่ละคนดูแลรับผิดชอบงานของตัวเอง

มีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานหรือไม่

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานก็มีในเรื่องขอบข่ายการออกอากาศของสถานีวิทยุที่ครอบคลุมพื้นที่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องบุคลากรที่จะมาทำงาน ต้องมีความสามารถทำงานได้หลายด้าน คือเป็นได้ทั้งผู้สื่อข่าว ผู้ประกาศ และผู้เขียนข่าวซึ่งหาได้ยากมาก

แผนงานในอนาคตมีบริการด้านใดเพิ่มอีกบ้าง

แผนงานในอนาคตของรายการจะทำข่าวทั้งชายและหญิง และจะเจาะข่าวแต่ละด้านให้ลึกกว่าเดิม นอกจากนั้นจะเชื่อมเครือข่ายกับระบบ AM เพื่อให้สามารถส่งข่าวครอบคลุมได้ทั่วประเทศ

ช่วยให้ข้อคิดเห็น เพื่อคนไทยจะได้เห็นความสำคัญของการช่วยเหลือกัน

สังคมไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี แต่คนในสังคมที่อยู่ร่วมกันกลับไม่ค่อยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รายการคลื่นหญิงเป็นเพียงองค์กรเอกชนในฐานะสื่อที่จะผลักดันให้คนในสังคมหันมาช่วยเหลือกัน โดยคนที่ไม่รู้ได้มีโอกาสมาสอบถามผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎหมาย สุขภาพ เป็นต้น

สรุป

การที่องค์กรเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมร่วมกับองค์กรจากภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมมาเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ทางแนวราบ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเสมอกันนั้น นับว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลกในยุคโลกไร้พรมแดนที่ได้เน้นการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น ซึ่งจากการนำร่องของภาคเอกชนในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรุงเทพฯ ที่ได้นำเสนอในบทความนี้ ได้ชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมแล้วว่าสามารถขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทำให้ปัญหาสังคมซึ่งเดิมเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากกลายเป็นเรื่องง่าย ๆ ที่แก้ไขได้ เช่น การขนส่งผู้บาดเจ็บไปยังโรงพยาบาลต่าง ๆ ด้วยความช่วยเหลือจากผู้ใช้รถใช้ถนนและโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้อง การร่วมมือช่วยเหลือสร้างจิตสำนึกของผู้ขับขี่รถยนต์ยานพาหนะให้มีความระมัดระวังและเคารพกฎจราจร การสร้างกระแสสังคมเพื่อร่วมกันคุ้มครองและป้องกันผู้หญิงที่ถูกภัยร้ายคุกคาม เป็นต้น สำหรับทางด้านเศรษฐกิจ ก็ได้รับข้อมูลข่าวสารที่สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพ เช่น ข้อมูลทางด้านการตลาด ราคาสินค้า กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ส่วนทางด้านการเมืองสามารถช่วยลดความขัดแย้ง การเผชิญหน้าระหว่างประชาชน โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานทางราชการ ได้รับรู้ปัญหาและชี้แจงข้อข้องใจ ตลอดจนดำเนินการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันการณ์ จึงกล่าวได้ว่า การที่องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการขยายผลในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระตุ้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อนำไปสู่ “สังคมน่าอยู่อย่างยั่งยืน” ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

1. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุและโทรทัศน์.** เอกสารประกอบการสอนคณะมนุษยศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528.
2. **วันวิทยุกระจายเสียงครบรอบ 60 ปี.** กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี. 25 กุมภาพันธ์ 2533.
3. **บทบาทของวิทยุและโทรทัศน์ในการรณรงค์กองทุนเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์** พรรณราย ทวีโชติกิจเจริญ คณะนิติศาสตร์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
4. **ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย.** อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

